

УДК 001.32НТШ:82.09-051Франко І.

ІВАН ФРАНКО ЯК ФУНКЦІОНЕР, НАУКОВИЙ ПРОДУЦЕНТ, РЕЦЕНЗЕНТ, ТВОРЧИЙ МОДЕРАТОР І НАТХНЕННИК ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОГО ДИСКУРСУ НА ЗАСІДАННЯХ ФІЛОЛОГІЧНОЇ СЕКЦІЇ НТШ

Андрій ФРАНКО

*Інститут Івана Франка НАН України,
відділ франкознавства,
вул. Драгоманова, 18, Львів, Україна, 79005,
e-mail: andrij.fran@gmail.com*

Розглянуто науково-організаційну діяльність Івана Франка як керівника, рецензента, модератора філологічної секції НТШ.

Ключові слова: І. Франко, філологічна секція НТШ, дискурс, книга протоколів.

Шляхом проведення демократичних виборів на загальних зборах реорганізованого Наукового товариства ім. Шевченка, які відбулися 11 травня 1893 року, перша президія філологічної секції НТШ визначилась у поважному складі знаних, авторитетних «персоналій». «Директором» наукового осередку Товариства обрали Омеляна Огоновського – знакову постать у галицько-українському літературознавстві, автора незавершеної шеститомної праці «Історія літератури руської» (1887–1893). Заступником керівника секції став український учений-мовознавець, етнограф, історик, педагог і громадський діяч, редактор «Зорі» (1880–1885 років) Омелян Партицький, а її секретарем – Остап Макарушка – український педагог і мовознавець, що згодом увійшов в історико-літературні «аннали» як автор розвідок про Тараса Шевченка, Осипа Маковея, Олександра Потебню, О. Огоновського, професор, завідувач кафедри педагогіки Українського таємного університету у Львові [19, арк. 3]. З першими двома діячами (керівником і заступником новообраного наукового органу НТШ) І. Франко у певні періоди життя мав доволі «тісні» стосунки на видавничо-«письменницькій» ниві. О. Огоновський та І. Франко як представники різних поколінь у своєрідному «мовчанні і діалозі» (за висловом Володимира Микитюка [26, с. 1–187]) визнавали один одного як прижиттєвих «класиків» української літератури і науки. Омелян Партицький у детективних, «калейдоскопічних» взаємовідносинах щодо вирішення дилеми передачі власності і редагування журналу «Зоря» врешті-решт надав-таки перевагу більш благонадійному і прогнозованому у своїх подальших діях Товариству ім. Шевченка в його «пролонгованому протистоянні» (1884–1886) з більш радикально настроєним на проведення реформ «непередбачуваним» (на консолідовану, усталену думку «народовців») І. Франком. Ці питання дотично висвітлені і в декількох наших працях, зокрема,

у дослідженнях «Діяльність Івана Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка» [38, с. 74–91], «Науково-організаційна діяльність І. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка» [44, с. 121–131].

Перше засідання членів філологічної секції відбулося 8 червня 1893 року. А вже на наступних «сходинах» (7 липня 1893 року) з'явилася інформація: «Праця д-ра Ів. Франка “Про Варлаама і Йоасафа” буде друкуватися у третьому томі “Записок...”» [19, арк. 10]. Однак невирізане, непевне становище ученого в Товаристві та неприхильне ставлення до НТШ з боку його тогочасного політичного соратника, колишнього «учителя» Михайла Драгоманова призвели до подальшого неодноразового зволікання з виданням наукового твору під егідою НТШ. Процес поетапної публікації в головному друкованому органі Товариства літератор відклав, як з'ясується пізніше, «у довгу шухляду». І. Франко завагався з прийняттям рішення, а згодом повідомив, що нібито його дослідження ще на завершальній стадії опрацювання [19, арк. 13]. Тут варто зауважити, що це була вже цілісно підготована ґрунтовна робота – «вистражданий» порівняльно-компаративістичними «дослідами» текст докторської дисертації (на основі написаної німецькою мовою магістерської дисертації «Über Barlaam und Josaphat und die Einhornparabel», титульний заголовок якої можна перекласти так: «Про Варлаама і Йоасафа та притчу про однорога») [52, т. 30, с. 661]. Докторську працю учений успішно захистив 28 червня 1893 року у Віденському університеті. В одній зі своїх автобіографічних «сповідей» І. Франко усвідомлено виокремив, виділив цей визначальний науковий факт насиченого численними публікаціями літопису його життя: «На дисертацію до докторату подав докладну студію про старохристиянський роман про “Варлаама та Йоасафа” з окремим дослідженням притчі про однорожця...» [52, т. 50, с. 360]. Перебуваючи ще під інерційною дією впливу свого духовного наставника М. Драгоманова (який особливо був відчутний у юнацько-молодечий період становлення, ґартування непересічної особистості та формування світогляду І. Франка), на той час вже достатньо зрілий львівський учений вирішив тоді не друкувати знакове в його науковій діяльності дослідження у виданні Товариства [40, с. 81]. Забігаючи наперед, доцільно зазначити, що лише по смерті М. Драгоманова (1895) І. Франко у визначеному вже статусі члена НТШ «зреферував» нарешті 14 грудня 1895 року текст цієї праці, ґрунтовно перероблений упродовж понад двох років вимушеного очікування, незважаючи на герменевтично цілісну «тканину» дисертаційної праці. Запізнілу, «витриману як добре вино», доповідь-авторецензію виголосив учений рівно через півроку після його обрання 14 червня 1895 року членом наукової інституції. Такий довгий шлях: від часу подання дослідження «на апробату», а згодом і від секційного розгляду аж до моменту публікації пояснюється, на нашу аргументовану думку, насамперед вольовим, емоційно забарвленим, навіть дещо спонтанним рішенням автора, а також занадто скомплікованою (поетапною) процедурою обговорення та, треба визнати, деякими креативно-конструктивними чинниками поглиблення проблемно-тематичного опрацювання й остаточного редагування. Але, крім того, таке зволікання обумовлювалося і деякими іншими, такими собі, м'яко кажучи, «ідеологічно-політичними» чинниками (щоправда, не настільки визначальними факторами як «імперативні», імпульсивні бажання автора

праці), тобто не лише суто творчими критеріями можна пояснити таку тривалу паузу. Очільники вже реорганізованої інституції довго розмірковували над питанням про так звану громадсько-партійну «благонадійність» І. Франка як вірогідного в недалекому майбутньому співпрацівника НТШ – правонаступника і спадкоємця Товариства ім. Шевченка, яке упродовж майже двох десятиліть від утворення у 1873 році славилася консервативними традиціями непорушного «бастиону народівців».

Про важливе розширення аналітично-історіографічного блоку питань згаданого щойно «первісного» тексту «дипломованого» дослідження його автор, І. Франко, зазначав: «Розвідку про самий роман я пізніше ґрунтовно переробив ... вона появилася у 1896–[18]97 р. в українських “Записках Наукового товариства ім. Шевченка” у Львові ...» [52, т. 50, с. 360]. Після детального, «зацікавленого» обговорення (з компаративістично-джерелознавчого погляду особливо вражає Франків системно-порівняльний аналіз змісту «усіх орієнтальних» версій повісті чи “роману”) про Варлаама і Йоасафа) філологічна секція схвалила розширене детальним аналізом змісту дослідження до друку в «Записках НТШ» [15, с. 2]. Праця вийшла у світ частинами через об’єктивну причину його великого обсягу упродовж трьох років: у 1895 р. (кн. 4, тут також розміщено науково-джерельний додаток «Рисунки і проби тексту із Крехівського рукопису XVI в.»), у 1896 році (кн. 2), а також у 1897 році (кн. 4, 6) [8, 1895–1897 роки]. Заради справедливості доречно зазначити, що така тривала епопея з просуванням до друку вищезгаданої праці пішла тільки на користь, як це не парадоксально, науковій справі, оскільки остаточний «перфектний» текст публікації в «Записках НТШ» суттєво відрізняється і за обсягом, і за деякими висновками та застосованими методологічними підходами від первісного змісту докторської дисертації, яка таким ускладненим, скажімо так, «зигзагоподібним, синусоїдальним», дещо ірраціональним способом значно удосконалилася і стала «академічною візитівкою» І. Франка у світовому науковому середовищі. До речі, учений оприлюднив текст праці також і окремим відбитком під назвою «Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман. Розвідка» (Львів, 1897, 202 с.). Стосовно одного із значних «фрагментів», сказати б, «магістерсько-докторського» тексту, який не увійшов до зазначеної вище публікації в «Записках НТШ», І. Франко так висловився про його доопрацювання (і вміщення в іншомовному науковому збірнику) в автобіографічному листі від 18 січня 1909 року до редактора енциклопедичного видання «Herders Konversations Lexikon»: «Розвідку про притчу про однорожця я теж переробив і доповнив новою літературою; вона з’явилася у болгарському перекладі в “Сборнику” болгарського міністерства освіти, т. XIII» [52, т. 50, с. 360]. Розширена за обсягом і поглиблена за змістом студія, в якій подано аналітичне обґрунтування заперечення деяких первісних авторських суджень про суто слов’янське походження вищезгаданої притчі, вийшла з друку у перекладі болгарською мовою у виданні «Сборник за народни умотворения, наука и книжнина» під титульним заголовком «Притчата за еднорога и нейният български вариант» («Притча про єдинорога та її болгарський варіант») (Софія, 1896) [31, с. 570–620], а також окремим відбитком під однойменною назвою (Софія, 1896, 52 с.). Тут принагідно зауважимо, що засновником і редактором цього філологічного та етнографічного збірника (з 1889 року) був відомий

болгарський учений, літературознавець, фольклорист і історик, професор Софійського університету Іван Шишманов, зять М. Драгоманова. Останній упродовж тривалого часу мешкав і викладав у Софії і був одним із засновників згаданого вище видання, його старша донька Лідія була дружиною І. Шишманова, і тому закономірно саме в болгарській столиці І. Франко опублікував це доволі неоднозначне, контроверсійне дослідження. Анонс І. Франка про болгарський першодрук було надруковано 1897 року у журналі «Жите і слово» [32, с. 96], який він і редагував. Тонкощі удосконалення аналітичної «канви» тексту полягають у тому (тут ідеться про причини поглиблення дослідником проблематики доопрацювання питання істинності основних версій трактування етимології історії зародження та мандрівки згаданої притчі), що І. Франко кардинально, сміливо («нічого сумняшеся») змінив попереднє своє твердження про наявність окремих досліджень, за висловлюванням ученого, «притчі про однорожця **староболгарської переробки, як тоді мені видавалось** на практично **діаметрально протилежний висновок**: «... притча про однорога не розцвіла на слов'янському ґрунті, не зазнала самостійного опрацювання і прикрашення, а по можливості вірно відбивала, звичайно в прозі та віршах, **греко-латинський оригінал**. За єдиним винятком...» (застосовані курсив і жирний шрифт наші. – А. Ф.) [51, т. 30, с. 621–622]. Цей виняток і становила власне слов'янська «Притча о богатых из книг болгарских», блискучий текстологічний аналіз якої зробив «перфекціоніст», науковий «максималіст» І. Франко, котрий цілеспрямовано опублікував працю саме у болгарському виданні. Такий аргументований висновок робимо насамперед з визначального погляду на національно-тематичну спрямованість красномовної назви і концептуального змісту твору.

Отже, така «вистраждана», «скомплікована» багатьма чинниками, науковими і позалітературознавчими нюансами, розтягнута значним часовим проміжком «апробата» філологічною секцією НТШ фундаментальної праці «Про Варлаама і Йоасафа...» до видання в головному друкованому органі Товариства «Записках...» (такий собі справжній випробувальний «вир» вимушеного публічного наукового самоствердження І. Франка в галицько-українському академічному конкурентному середовищі) сприяла також і появі у європейській науковій «пресі» *суголосної за ідейно-тематичним «наповненням» ще однієї нестандартної праці*. Йдеться про побіжно згадану вище важливу публікацію видозміненого, розширеного тексту (похідного, удосконаленого «словотвору» від змісту і спрямування первісного фрагменту магістерської дисертації) новаторського дослідження «Притча про єдинорога та її болгарський варіант» у поважному закордонному науковому виданні. Воно було тісно взаємопов'язане із проблемно-тематичним спектром порушених концептуальних питань у неодноразово фігуруючій у нашій розвідці монографічній «студійованій розправі» ученого «Про Варлаама і Йоасафа...». До речі, ця болгарськомовна праця («Притчата за єднорога...») так і не потрапила до львівського журналу і ще й досі ніде не «републікувалася» ані в оригіналі, ані в перекладі українською мовою (цілковито альтруїстично подаємо таку «безцінну» інформацію «на замітку» майбутнім публікаторам-франкознавцям).

Схожа в деяких аспектах історія супроводила і працю І. Франка «Іван Вишенський і його твори». Наприкінці 1893 року Роману Заклинському доручили передати

наукову роботу про І. Вишенського та його літературну діяльність «до перечитання» Іллі Кокорудзу, котрий згодом, 19 лютого 1894 року, виступив з критичною рецензією її змісту на черговому засіданні філологічної секції [19, арк. 14]. Згідно з §38 регламенту НТШ («регуляміну» – «похідного» від узагальнених норм Статуту Товариства 1892 року документа установи про її внутрішній розпорядок діяльності) [34, арк. 16] за таким своєрідним академічним процедурним алгоритмом «просування» до друку члени наукового осередку Товариства передали студію І. Франка «до другої рецензії» Ярославу Грушкевичу. Однак замість останнього за цю справу взявся *чомусь* новообраний 1893 року голова НТШ Олександр Барвінський (по смерті у 1892 році попереднього керівника Товариства ім. Т. Шевченка Юліана Целевича) [19, арк. 15–18]. І тут зробимо не надто велику, доцільну «науково-мистецьку павзу» для пояснення визначальних пріоритетів у літописанні зигзагів біографії перспективного ученого в «епіцентрі» подальшого повороту подій на роздоріжжі життєвого вибору. Зупинимось детальніше на цьому важливому аспекті з'ясування дражливого, контроверсійно-драстичного питання під умовною «філософічною» назвою «Екзистенційний вибір І. Франка між властивим ще з юнацьких років вектором тяжіння психологічно-світоглядного єства його натури до політично-радикалізованої суспільно-громадської самореалізації і його схильністю до глибинної, виваженої, систематичної наукової фундаментальної праці». Ментальний чинник вибору ціннісних пріоритетів довгого тернистого шляху ученого ознаменував вирішальний (у калейдоскопі попередніх і подальших перипетій) етап остаточного утвердження І. Франка як *Науковця* з великої літери.

Після переїзду О. Барвінського з Тернополя до Львова його стосунки з І. Франком після перших захопливих «спалахів заприязнення» (на початку знайомства під час епістолярного діалогу) значно «охолонули». Тут варто, на контрастному метафорично-асоціативному протиставленні до резонансно широкої амплітуди несподівано «наглої» температурної зміни «*тогожой* атмосфери» та швидкого щезання *лагідної* «аури» дружніх взаємовідносин, згадати про попередню історію їхнього «*теплого*» знайомства, правдивим свідченням якої є «*світла*» (за невидимим, але відчутним, енергетичним спектром позитивного, підкреслено «*ласкавого, товариського*» тону письмових «*по-слань*») переписка між ними. Збереглася більша кількість маловідомих листів О. Барвінського до І. Франка [24, спр. 1605, арк. 93–95] (досліджених у рукописному вигляді автором пропонованої розвідки ще на початку 90-х років ХХ століття. – *А. Ф.*), аніж красномовних «епістол» останнього до майбутнього керівника Товариства упродовж зазначеного нижче періоду [52, т. 49, с. 97–98, 175–176]. Перспективу взаємного плідного співробітництва обидва діячі натхненно пов'язували з *райдужними, щирими, оптимістичними* сподіваннями на радикальне перетворення дещо вже на той час (1888–1890 роки), перефразовуючи висловлювання згаданих науковців, ретроградного, заскорузлого за структурною побудовою, «неповороткого» літературно-видавничого інституціонального утворення. У контексті побіжного, фрагментарного розгляду непротиставлених взаємин між цими знаковими постатями в історії, сказати б патетично і пафосно, галицько-українського академічного «універсуму», видається доцільним зосередитися на характерних думках промовистого тексту деяких важливих наукових досліджень,

зокрема, концептуальної аналітичної статті «З поля нашої науки», уміщеної в журналі «Народ» (1893) [52, т. 46, кн. 2, с. 166–178]. Це дослідження написав на той час ще не член НТШ, а лишень опосередкований його співробітник, принагідно запрошений до деяких видавничих проектів і залучений до окремих публікацій через схвалення до друку керівними органами установи деяких творів письменника на поліграфічній базі Товариства, такий собі «періодичний» позаштатний співпрацівник, широко відомий у вузьких колах «вільний віденський слухач-докторант філософії» («незаангажований» ще у видавничо-інститутській справі), але вже, щоправда, *невдовзі* і визнаний, «титолований» європейський учений, і до того ж, ясна річ, вже зрілий письменник, прижиттєвий класик української літератури І. Франко. У зазначеному вище дослідженні, присвяченому доволі скрупульозному аналізу параграфів затвердженого Галицьким намісництвом Статуту НТШ, йшлося також і про конструктивну співпрацю ученого з Олександром Барвінським на стадії підготовки проекту основоположного документа Товариства ще з кінця 80-х років XIX століття, який за офіційною ратифікацією засвідчив наукове реформування установи, щоправда, ще дуже далеке від орієнтирів здійснення досконалої, на аргументовану думку І. Франка, «академічної» трансформації [53, № 21, с. 252]. Так автор статті, зокрема, зазначав: «В часі, коли засновувалася поновлена “Правда”, основником її запрошений був, між іншим, і я в склад комітету редакційного. На однім з засідань такого комітету по налагодженню справ редакційних зійшла розмова на тов[ариство] ім. Шевченка. Розмовляли один українець [тут йдеться про Олександра Кониського. – А. Ф.], Барвінський, і я [Іван Франко. – А. Ф.]... Ми взяли давніший статут, і я почав розбирати поодинокі його параграфи та висказувати, як би, по моїм поглядам, повинно виглядати реорганізоване товариство. Думки мої сподобалися тому українцеві, а і д. Барвінський не тільки їм не противився, але, противно, просив продиктувати їх йому як субстрат для його майбутньої реформи» [52, т. 46, кн. 2, с. 173]. Отож, письменник цілковито підставово констатував, що О. Барвінський «заявив готовність» використати чимало інноваційних ідей та навіть практично вже готових до друку статутних нововведень І. Франка при розробці майбутнього статуту «науково перевтіленого» Товариства [52, т. 46, кн. 2, с. 173]. На жаль, подальша тісна співпраця між цими діячами наприкінці 80-х років XIX століття над реформуванням статуту Товариства та їхня ідейна взаємодоповнююча робота щодо стратегічної наукової реорганізації цієї літературної установи, особливо у час Франкового редагування поряд з іншими літературознавцями та видавцями оновленого журналу «Правда» (у 1889 році) [5, с. 339], а також співучасть згаданих учених разом з іншими упорядниками у редакційному комітеті запланованого інституцією «повного видання» «Кобзаря» Т. Шевченка [17, спр. 1607, арк. 619] – всі такі багатообіцяючі починання і «ентузіастичні» сподівання кардинально змінилися на дещо збайдужілі та водночас достатньо напружені взаємини. Це сталося, вочевидь, насамперед через виникнення 1890 року на бездержавному, суспільному галицько-українському «олімпі» протилежних політичних, якщо можна так висловитися, «новоєрівсько-народницького» та радикального «угруповань» (учені належали до різних ідеологічних таборів).

Близько року тягнулася справа рецензування, що поряд з іншими переважно «за-

політизованими» причинами також було пов'язано і з певними ваганнями І. Франка – чи доцільно опосередковано співпрацювати з НТШ, не отримавши від поважної установи (після першої невдалої, образливої «для наукового гонору», спроби у березні 1892 року стати членом цієї інституції [75, с. 2–3]) своєї юридично-«реєстрової» «сатисфакції», важливої для розгортання і «на нашій національній ґрунті» [52, т. 50, с. 178] науково-літературного процесу та справедливого задоволення наукових «амбіцій» визнаного в Європі ученого, доктора філософії, насамперед його «пожаданих» прагнень реалізації літературно-видавничих потуг задля розвитку українознавства. Однак невидимий «шлейф» приписуваного йому нібито «ортодоксально соціалістичного» минулого та тогочасне «непевне» політичне становище непересічної особистості (а в радянську добу постать письменника неадекватно перцепційно поставала у колективній свідомості читацького загалу в такому собі збірному, «сурогатному» образі під штучним «умоглядним» ярликом «І. Франко-соціаліст-радикал» або «І. Франко-революціонер-демократ») серйозно ускладнили, за автобіографічним визнанням самого ученого, його доволі тернистий науковий шлях. Ці фактори серед багатьох інших дрібніших нюансів були одними з головних передумов дещо запізненого початку його співпраці з Товариством ім. Шевченка, а згодом і з НТШ. Безліч екзистенційних, ментальних, сутнісних об'єктивних та суб'єктивних чинників і аспектів повільного просування на науковій «шахівниці» такої помітної колоритної «фігури», як І. Франко стали комплексною причиною також і хронологічно віддаленої точки відліку, від якої почалося систематичне редагування визнаним ученим на постійній основі літературознавчих видань (навіть із «вибірковим» призначенням письменнику, що жив переважно на творчі гонорари-«дивіденди», заробітної плати як виняток з правила в умовах скромного фінансового становища НТШ), а також розгорнулося під його «орудом» видання численних збірників наукових праць і матеріалів. Видається доречним у резонансній площині актуалізації важливої суспільно-громадської ролі самодостатньої адекватної журналістики зачитувати стисле, красномовне, «позитивне» повідомлення «недремної» преси «на злобу дня» про надання І. Франкові ступеня доктора філософії, розміщене, що було доволі символічним і показовим знаком, саме в «**народовській**» газеті «Діло» 1 липня 1893 року (№136): «П[ан] Іван Франко, родом з Нагуєвич, член товариства “Січ”, звісний руський літератор і журналіст, осягнув в університеті віденським ступенем і титулом доктора філософії. П[ан] Франко докторизувався із слов'янської філології, слов'янських літератур (проф[есор] Ягич) і історії слов'ян (проф[есор] Іречек), яко головних предметів, а латини і греки яко побічних. Оба рігороза, а так само працю докторську, зложив кандидат з загальним відзначенням. Рівно ж цілу гімназію перейшов з відзначаючим поступом, *а коли би не минувшисть політична*, то міг би був відбути промоцію *sub auspiciis imperatoris* [під наглядом імператора] (латин.). – А. Ф.» [використаний курсив наш. – А. Ф.] [16, с. 165]. Цілеспрямовано «наглядно» подаємо такі загалом похвальні рядки «з опозиційних уст» у контексті наполегливого Франкового пошуку наукової самореалізації та креативної самоідентифікації у складний для митця життєвий період екзистенційно-зламної трансформації його особистості. Насамперед ця теза стосується контрверсійного питання еволюції світоглядних позицій філосо-

фа-мислителя та «делікатної» проблематики взаємного «притирання» стосунків між НТШ і Ученим з великої літери. Такий нешаблонний погляд на суттєве переважання науково-гуманітарних орієнтирів ментально-ціннісного вибору І. Франка над його політико-радикалізованими прагненнями «цілісного чоловіка» до «щиросердного» встановлення суспільної справедливості об'єктивно співвідноситься з твердим самосвідомленим наміром Титана праці *цілковито* присвятити своє життя *українській академічній* (довготривалій діяльності – близько двох десятиліть. – А. Ф.) плідній *роботі в розгалужених, різноаспектних структурах Товариства*.

З переїздом М. Грушевського до Львова восени 1894 року та з початком редагування молодим київським істориком головного друкованого органу Товариства «Записок НТШ» (доволі органічно майбутній керівник академічної установи перейняв цю відповідальну процедуру від Ю. Целевича і О. Барвінського після попередньої публікації перших чотирьох томів журналу) ситуація, пов'язана з подальшими науковими перспективами І. Франка насамперед як філолога, літературознавця у філологічній секції та як історика, етнолога, мовознавця, археографа, бібліографа в інших наукових і видавничих підрозділах інституції, суттєво змінилася на краще.

І вже 8 лютого 1895 року І. Франка вперше офіційно запросили на засідання секції. Після тривалої попередньої «тяганини» навколо розгляду праці ученого «Іван Вишенський і його твори» Кирило Студинський «відчитав» нарешті свою глибоко аналітичну рецензію на цю студію [19, арк. 19–20]. Відповідно до авторського поділу дослідження на три частини «референт» дав виважену оцінку кожній з них зокрема. Першу, літературно-бібліографічну, частину дослідження під назвою «Дотеперішні праці про Івана Вишенського» визнав поважний науковий «експерт» К. Студинський старанно опрацьованою джерельно-пошуковою роботою. Другий розділ «Твори Івана Вишенського», в якому І. Франко згрупував праці «Христофора инока русина» (під таким псевдонімом виступав середньовічний письменник [«Христофор» по-грецьки – хрестоносець. – А. Ф.]), охарактеризував рецензент як найбільш ґрунтовне дослідження, незважаючи на деякі неточності у встановленні дат написання творів. К. Студинський зазначив, що це була перша вдала спроба систематизації творчості українського середньовічного полеміста. Однак третю частину праці «Життя і характеристика Івана Вишенського», в якій І. Франко намагався розглянути біографію і світогляд Феодула [по-грецьки – раба Божого; другий псевдонім, під яким творив письменник. – А. Ф.], піддав суворий і водночас справедливий «референт» жорсткій присутній критиці. Тут І. Франко спробував цілісно охарактеризувати власне непересічну особистість І. Вишенського та подати версії щодо найточнішого визначення дат його життєвого шляху. На думку К. Студинського, учений не надто глибоко занурився у тогочасну богословську полемічну літературу, не змалював достатньою мірою історичне тло тієї епохи, отож, і не зумів «належно» оцінити постать І. Вишенського як історика та історичного діяча. Об'єктивним виправданням І. Франкові могла слугувати незаперечна обставина – «брак» новітніх наукових досліджень української середньовічної полемічної літератури, праць з «вишенськознавства», якщо коректно так висловитися через незначну на той та, зрештою, і в новітній час, кількість подібного типу праць, а також відповідного масиву

джерельних матеріалів і допоміжного корпусу суголосних атмосфері тогочасної епохи рукописних творів, насамперед І. Вишенського та інших письменників, автентичних релігійних драм, шкільних діалогів, апокрифів і легенд, прозових писемних пам'яток та різноманітних «віршованих обробок» в бібліотеках галицького краю. Хоча тут варто особливо наголосити на тому, що І. Франко був «першовідкривачем» у царині пошуку й «ідентифікації» деяких, за його твердженням, «й досі не звісних творів», зокрема, «оригіналів» праць українського полеміста. З цього приводу учений скромно зауважив: «Як мало таких звісток маємо про Вишенського... Мені самому пощастилося в досить короткі часи віднайти і *визискати для науки не звісний досі рукопис творів Вишенського...*» [виокремлення шрифтом наше. – А. Ф.] [52, т. 30, с. 7]. Але загалом вимогливий рецензент визнав роботу ученого надзвичайно цінним внеском в українську наукову літературу. Після цього розгорнулася жвава змістовна і дуже конструктивна дискусія, в якій поряд із М. Грушевським, І. Верхратським, В. Коцовським, А. Вахнянином, І. Копачем, К. Студинським взяв активну участь і автор дослідження І. Франко [19, арк. 22–23].

Сумлінний науковець самокритично визнавав: «Ніхто докладніше від мене не чує *хіб моєї праці*, слабих точок її аргументації, хиткості її гіпотез та комбінацій. Отим-то я далекий від того, щоб усе висказане мною вважати за тривкий і незрушаний певник, і *вдячний буду за кожне доповнення, за кожну поправку*» [виокремлення шрифтом наше. – А. Ф.] [52, т. 30, с. 8]. Систематично, методично (зокрема, і на згаданому вище засіданні філологічної секції) висловлював учений щире подяку за будь-які вказані та зазначені, виголошені чи «занотовані» конструктивні сутнісні зауваження, «помічені» недоліки, поради, «внесення» [19, арк. 22–23]. І. Франко акцентував увагу на тому, що, докладаючи всіх зусиль («мимо всяких старань»), просто «не міг добути» деяких «помічених книг», зокрема, творів польського письменника-полеміста М. Кровіцького, не зумів скористатися новим виданням «Чотирьох посланій» І. Вишенського, яке містилося в додатку до книжкового видання «Истории Афона» російського історика церкви К. Успенського (чернече ім'я – Порфирій), а також «відписом» рукописних текстів, упорядкованим російським ученим-славістом румунського походження, мовознавцем П. А. Сирку, і важливою працею професора Київського університету та духовної академії, історика С. Т. Голубєва «Объяснительные параграфы по истории западнорусской церкви» [52, т. 30, с. 8]. З приводу горезвісного *російського цензурного фактору* і штучно ускладненої процедури книгообміну між галицькими та російськими ученими і книгозбірнями І. Франко настійливо зазначав: «Невизискання тих важних для моєї теми книг нехай не буде почислене мені за вину, але хіба за вплив такого елементарного нещастя, яким є для Галичини російський кордон і російські книгарські та цензурні порядки, котрі роблять майже неможливою всяку правильну обміну думками і книгами по сей і по той бік Збручу» [51, т. 30, с. 8]. Львівський учений змушений був часто через посередників ознайомлюватися з надбанням «усього того, що досі зроблено про Вишенського в російській науці історичній» [51, т. 30, с. 34]. Такий «вимушено» ускладнений, дещо ірраціональний шлях «нелінійної» послідовності з'ясування автентичних, джерелознавчих, інтертекстуальних аспектів «у справі визискання» необхідних

відомостей тільки додавав (всупереч перешкодам) здорового азарту, наснаги і мотивації науковим археографічним пошукам І. Франка.

Ім'я Івана Вишенського вперше з'явилося в друку лише 1848 року майже одночасно в Києві (у першому томі «Памятников, изданных временною комиссиею для разбора древних актов, высочайше учрежденною при киевском военном, подольском и волынском генерал-губернаторе») і в Москві (в упорядкованому російським ученим П. Строевим виданні «Рукописи славянские и российские, принадлежащие Ивану Ник[итичу] Царскому»). За життя українського середньовічного полеміста і по його смерті (аж до 1865 року) не було видано жодного «письменницького артефакту» митця. Видання творів літератора розпочалося тільки 1865 року, коли петербурзька Археографічна комісія опублікувала в 2-му томі видаваних нею «Актов, относящихся к истории Южной и Западной России» збірку «Четыре сочинения афонского монаха Иоанна из Вишны по поводу возникшей в Южной и Западной Руси унии, или соединения восточной православной церкви с западною римскою». Покликаючись на відомості з публікації українського історика Г. Житецького «Неизданные сочинения Иоанна Вышенского» [10, кн. 6, с. 111–112], І. Франко зауважив, що в рукописі імператорської Публічної бібліотеки в Петербурзі «находилося більше творів Івана Вишенського, котрих редактор (М. Костомаров) [2-го тому вищезгаданих “Актив...” – А. Ф.] чомусь не вважав потрібним видрукувати» [52, т. 30, с. 13]. І. Франко висловив думку, що головна заслуга у виданні творів І. Вишенського «після Костомарова... припадає київському ученому, професорові духовної академії С. Голубеву» [52, т. 30, с. 13]. Упродовж близько п'яти років: у 1883 році (у літературному додатку до своєї монографії про київського митрополита Петра Могили і його сподвижників [9, с. 67–145]) та у 1887 року (у першій частині сьомого тому «Архива Юго-Западной России» [1, с. 19–48]) вперше оприлюднив щойно згаданий науковець загалом сім (відповідно два і п'ять) подальших (у сенсі хронології написання) творів полеміста. А наприкінці 1890 року Г. Житецький опублікував ще чотири невидані до того часу рукописні твори І. Вишенського [10, кн. 6, с. 111–112]. За підрахунками І. Франка, станом на 1895 рік кількість виданих творів І. Вишенського «виносить, вчисляючи більші і дрібніші, 19. Однак ж можемо сказати напевне, що се ще не все, написане нашим автором [...], сам Іван Вишенський в “Зачапць” повідає, що післав на Русь свої три “цвѣточки” [...]. Сі “цвѣточки”, мабуть, не доховалися до нашого часу» [52, т. 30, с. 14–15]. З «посланий» українського полеміста «користали» російські історики М. Костомаров (водночас і український письменник), С. Соловйов, історик російської церкви преосвященний Макарій (чернече ім'я церковного діяча, перекладача М. Глухарьова), а також «знаний писатель» П. Куліш. Окрім самокритичного визнання недоліків праці про І. Вишенського, І. Франко відзначив і науково-джерельні **здобутки** власної дослідницької роботи: «Я поклав головну вагу на те, що в дотеперішніх працях про сього писателя було ледве розпочато, на докладну, подрібну аналізу і хронологічне впорядкування його творів. Тут, по моїй думці, **головна вага** та, певно, й *головні хиби моєї праці*. Що в ній є понад те, се, з одного боку, критичний апарат, огляд того, що досі зроблено для пізнання Вишенського, і критика здобутків тої роботи, з другого боку, систематичний звод здобутків моєї аналізу і поповнення їх усіми доступними мені

посторонніми свідощтвами та матеріалами для повної і всесторонньої характеристики Вишенського» [виокремлення наше. – А. Ф.] [52, т. 30, с. 7–8].

Такий докладний розгляд важливого аспекту наукового процесу функціонування філологічної секції НТШ може слугувати яскравою ілюстрацією, наочним прикладом панування в наукових органах Товариства життєдайного духу конструктивної критики, зразком ведення академічного дискурсу, неупередженого, а водночас і не панібратського, ставлення до своїх колег в ім'я вищих, в ідеалістичному та «прикладному» сенсі, наукових інтересів, а не банального, примітивного задоволення особистих амбіцій та опосередкованого з'ясування стосунків на науковій ниві. Хоча, треба об'єктивно визнати, досягнути справжню впевненість у своїх силах і відчути вільний «порив» легкості творчого польоту у написанні насамперед наукових праць, зумів І. Франко вже як член НТШ. Утвердженню істинно науково-інституційної «ніші» фундаментального ученого сприяло самоусвідомлення своєї невід'ємної причетності до єдиного академічного колективу, а також поважне ставлення до письменника як до повноцінного співробітника Товариства, активного співучасника (часто незамінного) його «структуруючих» науково-видавничих проєктів. А згодом відповідний його досягненням заслужено отриманий статус дійсного (1899) і почесного члена НТШ (1904) та незрівнянний із заочною полемікою досвід «прилюдного реферування», рецензування на публічному дискурсивному майданчику академічного літературознавства (таку важливу роль «експериментального полігону» для просування студій і розвідок до друку відіграла насамперед філологічна секція установи) додав вагомості і ґрунтовності непохитного суспільно-культурологічного і «взьокорпоративного» «дослідницького» становища І. Франка як визнаного історика літератури, філолога, науковця, аналітика, креативного «літерата».

Праця І. Франка про неодноразово згаданого українського полеміста, написана «в загальних рисах» ще 1892 року, так і не побачила світ у «Записках НТШ». Автор власним коштом опублікував її окремим виданням «Іван Вишенський і його твори» у львівській друкарні «під управою» В. Годара 1895 року [57, кн. 21–30]. Врахувавши зауваження й аналітичні висновки К. Студинського та інших колег насамперед з філологічної секції і вважаючи передчасним подавати «не завжди адекватну духу» малодослідженої тогочасної епохи, не зовсім «докладну» характеристику «южноруської суспільності» і літератури від кінця XVI ст. до початку XVII століття, І. Франко вирішив не публікувати перший і другий розділи своєї праці. Натомість він вважав за доцільне подати літературознавчій громадськості з відповідними поправками і доповненнями лише цілісну частину роботи, що безпосередньо стосувалася постаті І. Вишенського. Книжка І. Франка (вона була водночас магістерською дисертацією [52, т. 30, с. 661]) викликала широкий резонанс у наукових колах. Особливо ґрунтовною і фаховою була рецензія А. Кримського на нове Франкове видання, надрукована 1895 року в журналі «Кивская старина» [22, кн. 9, с. 211–247; кн. 10, с. 1–47].

Взагалі тему під «збірною» назвою «Іван Вишенський і наукова оцінка його літературної і суспільної діяльності» учений розробляв і раніше. Починаючи з 1889 року, він написав декілька критичних статей і рецензій, присвячених видатному українському

полемісту [54, с. 141–151]. Про своє щире захоплення непересічною, неординарною особистістю середньовічного митця, яке згодом стимулювало втілення в реальність глибинних, прихованих, іманентних, імпліцитних мотивів творчого нахилу І. Франка до конструювання ґрунтовних за обсягом і системним аналізом наукових досліджень, знакових монографій в українському літературознавстві, учений пізніше згадував: «Від 1889 р. схилився я більше до наукової праці і написав тоді свою першу більшу роботу про Івана Вишенського, афонського ченця і українського письменника XVI в., яку надрукував аж 1894 р.» [52, т. 50, с. 360]. Як бачимо, із поданих вище фактологічних відомостей науковець, ретроспективно пригадуючи на схилі життя дату оприлюднення визначального в науковій біографії твору, припустився незначної помилки, насправді книжка вийшла в світ 1895 року. У творчій уяві І. Франка загадкова постать українського класика І. Вишенського знайшла своє художнє відображення і креативне оформлення в одній з найкращих його поем «Іван Вишенський» (поезія уміщена у збірці «Із днів журби»; Львів, 1900) [56, с. 73–108]. Ось як органічно і гармонійно у розгляді одного об'єкта дослідження знайшли своє цілісне багатогранне втілення наукові зацікавлення та уподобання і творчі імпульси Поета й Ученого.

Отож, ми не випадково зосередилися, саме на цих двох найґрунтовніших працях (двох різнотематичних варіантах проєктованої дисертації) в науковій спадщині І. Франка. Ці дослідження надали могутній поштовх, висловлюючись асоціативно-метафорично, подальшому «мирному наступу» широким фронтом на завоювання незвіданих наукових вершин на «Олімпі» українського і світового «академічного небосхилу». Ці «докторські розвідки» найвищого дослідницького рівня, «компаративістичного гатунку», універсального бачення скомплікованої малорозробленої проблематики і фахово-специфічного, сказати б, джерелознавчого «штибу» осягнення поставленої мети визначили неповторне, світле, яскраве, виразне обличчя Науковця-Франка. А згодом з'явилося чимало (сотні) статей, праць, заміток, «розправ», студій і врешті-решт Учений правомірно і закономірно знайшов *своє* місце саме в *Науковому Товаристві ім. Т. Шевченка* – суто академічній інституції за своїм «внутрішнім покликанням», призначенням та іманентним «духом»...

По смерті О. Огоновського (28 жовтня 1894 року), який очолював філологічну секцію з часу її утворення (11 травня 1893 року), засідання відбувалися з 13 грудня 1894 року до липня 1896 року під проводом І. Верхратського або М. Грушевського [40, с. 81–86]. Уперше функцію так званого «головування» (ще не «офіційна», ще не легімітизована, ще не затверджена Президією НТШ тимчасова функція) доручили виконувати І. Франкові 17 липня 1896 року [19, арк. 26]. І хоча 10 лютого 1897 року секція «уконституювалась» так, що головою обрали професора С. Смаль-Стоцького, його заступником – І. Франка, а секретарем – Олександра Колессу [19, арк. 27], все ж фактичним (негласним) її керівником був І. Франко. У систематичних рукописних протокольних записах філологічної секції постійно фіксувалася така важлива організаційна деталь: всі «сходини» членів секції після 17 липня 1896 року відбувалися «*під проводом І. Франка*». Почесне повноваження керівника філологічного наукового осередку було доручено виконувати С. Смаль-Стоцькому за видатні заслуги перед українською на-

ую. Відомий професор (до слова, університетський викладач, «куратор» останнього семестру навчання І. Франка) мешкав і працював у Чернівцях і «за два роки» після свого обрання, за словами І. Франка, «не заявив найменшої охоти до праці в Товаристві» [19, арк. 29]. 9 лютого 1898 року «на внесення» В. Гнатюка, за підтримкою М. Грушевського та більшості членів філологічної секції НТШ, головою секції вже не *de facto*, а *de jure* було обрано І. Франка [19, арк. 30]. До речі, скромний письменник зі свого боку «чемно» пропонував О. Колесі очолити секцію [19, арк. 30]. Згідно із записами рукописної Книги протоколів засідань членів правління НТШ за 1893–1902 роки секційний вибір кандидатури І. Франка було затверджено Президією Товариства 2 березня 1898 року [19, арк. 73]. Учений стрімко увійшов у науково-керівний осередок НТШ. Його обрали членом Виділу (Президії) «яко референта» чи «делегата, відпоручника» філологічної секції інституції. До слова, про утвердження наукового «керівного ядра» в літературознавчому середовищі Товариства, 21 червня 1899 року соратник і ширий прихильник письменника упродовж десятиліть «академічної» співпраці Володимир Гнатюк обійняв важливі обов'язки секретаря філологічної секції, творчий колектив якої 7 червня 1899 року обрав його дійсним членом НТШ [19, с. 364]. Принагідно зауважимо, що цілком логічна зміна керівництва не призвела до погіршення людських і наукових взаємостосунків між авторитетними ученими. Яскравим свідченням об'єктивності цього твердження можуть слугувати хоча б деякі показові приклади плідної співпраці і шанобливого вияву взаємоповаги. Тут варто згадати, зокрема, про глибоку подяку, висловлену І. Франком С. Смаль-Стоцькому за надану «багату теку матеріалів до біографії Федьковича (листи до нього і про нього, спомини і ін.)» [52, т. 50, с. 171] у передмові до упорядкованого львівським ученим (поряд із О. Колесою) видання «Писання Осипа Юрія Федьковича. Перше повне і критичне видання. Поезії Осипа Юрія Федьковича. Т. 1. (Львів, 1902)» [52, т. 33, с. 385]. У ґрунтовному ювілейному викладі «Характеристика літературної діяльності Івана Франка», присвяченому урочистому вшануванню 40-ліття творчого шляху письменника (опублікованому окремим виданням у Львові 1913 року) чернівецький професор щиро і захоплено віддавав належне грандіозному доробку «літерата» всеукраїнського масштабу, світової величі [36, с. 19].

Відтоді І. Франко став практично незмінним керівником секції, функції якого він виконував з деякими перервами до 6 жовтня 1912 року [40, с. 81–86]. «Винятком з правила» був період з кінця 1901 до середини 1903 року. Наприкінці 1901 року почалася друга організаційна криза наукової інституції. Учений, солідаризуючись з позицією М. Грушевського після його тимчасової «резигнації» з усіх керівних постів у НТШ, також демонстративно вийшов з Виділу Товариства і склав з себе повноваження «директора» філологічної секції. В. Гнатюк у той час також «вніс резигнацію з секретарства в секції» [69, вип. 4, с. 6]. Принагідно зауважимо, що 28 листопада 1901 року секція ухвалила переважною більшістю голосів постанову (поряд з іншою, спільною ухвалою всіх секцій зробити поділ «Записок НТШ» на окремі видання кожної секції) про обрання О. Колесі редактором філологічної частини «Записок...». Заради встановлення компромісу між сторонами протистояння в інституційному конфлікті планувалося щорічно видавати по два томи цього часопису від кожної із трьох наявних секцій Товариства [69, вип. 4, с. 7].

Період загострення статутно-управлінської кризи в Товаристві тривав з листопада 1901 до лютого 1902 року [40, с. 81–86]. По завершенні нетривалого протистояння науковий колектив висловив повну довіру М. Грушевському на спільних засіданнях усіх секцій та на загальних зборах і надалі виконувати відповідальні управлінські обов'язки. Керівникові установи, І. Франкові, В. Гнатюкові та іншим діячам спільними зусиллями вдалося згуртувати Товариство і не припуститися, на догоду деяким недалекоглядним діячам, фатальної помилки – розколу НТШ і, зокрема, філологічної секції, опозиційний склад якої становили О. Колесса, М. Павлик, К. Студинський, І. Кокорудз. Та всередині цього, умовно кажучи, ситуативного «угруповання» були свої протиріччя, деякі специфічні розходження, і лише К. Студинський та М. Павлик настійливо наполягали на тому, щоб «кожда секція мала би протягом року видати дві книжки своїх праць під окремою редакцією» [52, т. 50, с. 179]. Такий негативний чинник, на нашу думку (такого погляду дотримувалися М. Грушевський, І. Франко, В. Гнатюк та багато інших членів Товариства), цілком об'єктивно призвів би до поступового занепаду «Записок НТШ» як загального друкованого *українознавчого органу* видавничо-культурологічної установи і послаблення науково-керівної ролі та організаційно-цементуючого впливу М. Грушевського в цьому «академічному» закладі. Щоправда, значно пізніше, вже по смерті І. Франка та після відходу від тісної співпраці з НТШ М. Грушевського, такий прецедент *в інший історичний час* стався-таки у діяльності Товариства, а згодом був уведений у практику установи. Звичайно інституція вже не була такою потужною і «надпродуктивною» як раніше у час «золотого віку НТШ». Та вона функціонувала, забувчувала нехай і з меншою періодичністю вихід у світ достойних, поважних, сказати б, «вузькокорпоративних» видань важливих, окремих томів «Записок НТШ» суто літературознавчого змісту за редакцією філологічної секції. Ясна річ, що принаймні на початку ХХ століття за умовним, об'єктивним, «діалектично якісним» критерієм «кількісного» проблематико-тематичного наповнення наукових книжок гуманітарного спрямування *українознавчі публікації ширшого спектру і контексту* в єдиних межах «неподільного» журналу «переважали» (якщо взагалі коректне таке не надто співмірне, дещо абстраговане співставлення) у сенсі ціліснішого відтворення і оприлюднення «універсуму» націєтворних знань (так звана «ukrainica») відносно непогані «умоглядні показники», що *a priori* стосувалися видаваних кожною секцією у різні часи вже після Першої світової війни вузькопрофільних спеціалізованих, зокрема і філологічних, випусків розділеного на три підрозділи часопису...

Хоча не варто перебільшувати (і саме на такому виваженому, плюралістичному, різнобічному об'єктивному «поліфонічному» аналізі важливого аспекту функціонування НТШ ми особливо, наскрізно через увесь ідейно-текстологічний простір пропонуваного дослідження, наголошуємо), упереджено гіпертрофувати до певної міри *локалізоване* у грандіозних масштабах визначних результатів діяльності Товариства «надумане» деякими дослідниками «надмірне» значення «структуральних», внутрішньо корпоративних, управлінсько-організаційних криз, виниклих на недосконалому вузькозаконодавчому ґрунті, як якусь певну, надзвичайно змістовну, ідеологічну боротьбу думок чи перманентну конфліктну ситуацію. На нашу думку, радше виникає доцільна

потреба провести об'єктивний системний аналіз взаємопроникнення і взаємозумовлення глибинних мотивів (які зароджуються переважно не на суто науково-креативному ґрунті) протиріч і непорозумінь як причинно-наслідкового вияву здебільшого все-таки зіштовхнення насамперед суто людських, подекуди і творчих, амбіцій першорядних науковців та учених різного академічного рівня. Цей чинник поєднувався з їхнім на-полегливим прагненням самореалізації творчого «я», як уособлення ментальних особливостей співіснування багатьох обдарованих особистостей у такому собі, скажімо з доброзичливим іронічно-саркастичним гумором, «академічному тераріумі однодумців», єдиному творчо-виробничому колективі, який був покликаний уперше на галицько-українознавчій ниві *систематично* втілювати в реальність грандіозні науково-видавничі завдання. Чимало «незалежних творчих одиниць» звикли цілком самодостатньо досягати професійного визнання, так би мовити, «монографічно», тобто втілюючи в життя відособлені творчі інтенції та амбіції частенько самотужки, ізольовано у вигляді поодиноких книжок, брошур, дрібніших науково-публіцистичних праць та художніх творів, а також реалізуючи індивідуальні, виокремлені від загального, стрункого налагодженого наукового процесу такі собі «відрубні» проекти і публікації, а не в межах нехай і не визнаної, але все ж поважної першої української Академії наук, великої, розгалуженої, структурованої організації, яка програмно, далекоглядно спрямовувала виконання колегіально узгоджених, глобальних, перспективних видавничих планів, детально розроблених в умовах доволі гласного, демократичного консенсусу.

Перед виборами Президії секції, що відбулися 6 березня 1902 року, аби постати в очах громадськості та членів НТШ «у пристойному вигляді», К. Студинський запропонував схвалити резолюцію, щоб «без огляду, який буде результат нового вибору, виразити признанє д-ру Франкові за знаменитий провід як директора секції, запроголоувати і опублікувати се признанє в “Хроніці”» [69, 1902, вип. 2, с. 25]. Очолив науковий орган Олександр Колесса, який згідно з діючим статутом, став делегатом від секції у Віділі Товариства. На прохання М. Павлика, за сприянням І. Кокорудза наукові колеги «ухвалили» кандидатуру І. Франка на місце заступника «відпоручника» секції у Віділі на випадок, якщо новообраний «директор» не з'явиться з поважних причин на засіданні президії НТШ [69, 1902, вип. 2, с. 25]. У 1902 році науково-організаційними справами філологічного осередку інституції керував О. Колесса. В першій половині 1903 року місце «голови» секції було вакантне, оскільки жодному з претендентів не вистачило необхідної для затвердження легітимної кількості голосів, які розподілилися між ними доволі рівномірно. У липні 1903 року І. Франкові знову було доручено виконувати почесні (в сенсі: поважні, відповідальні, заслужені) повноваження «директора» філологічної секції [69, 1903, вип. 3, с. 26]. З усіх членів цього наукового органу Товариства саме кандидатура І. Франка була найбільш «оптимальною», достойною і відповідною на займання високої посади як з огляду на його вагомий науково-літературний доробок, так і з погляду його феноменальної організаційної-креативної активності як керівника, «референта» і модератора, генератора і натхненника «думок і діянь», яку він виявив у своїй багатогранній діяльності в НТШ і особливо у філологічній секції.

З початку весни (березня) до 19 жовтня 1908 року (час загострення хвороби ученого

і лікування в хорватському місті Ліпіку) І. Франко не брав участі в засіданнях секцій і комісій НТШ [40, с. 81–86]. 1 травня 1908 року члени секції обговорили «справу можливого вибору» іншого делегата секції до виділу на час недуги ученого, але все ж вирішили не обирати нікого замість І. Франка. На пропозицію М. Павлика колеги однак вирішили також уповноважити заступника голови секції І. Кокорудза, щоб він звернувся до голови НТШ М. Грушевського, аби виділ «заопікувався нездужим Ів. Франком і його родиною» [19, арк. 102]. Після незначного, часткового покращення (до повного чи відносного одужання тоді та й, зрештою, й пізніше навіть не йшлося) з кінця 1908 року І. Франко з властивою йому глибоко закоріненою в «сільських генах» (з домішками аристократичної крові «ходачкової шляхти») енергією, незважаючи на паралізовані руки, очолював секцію майже до кінця 1912 року [39, с. 81–86]. Засідання членів секції, що відбулося 6 жовтня 1912 року, було третім, останнім, за звітний рік і останнім, на якому офіційно «головавав» І. Франко [19, арк. 350–352]. До наступних виборів тимчасово «головавав» В. Охримович, а 27 вересня 1913 року «директором» філологічної секції було доволі закономірно і логічно обрано життєвого соратника, духовного спадкоємця і наступника Каменяра, зокрема, у важливому сегменті науково-організаційної роботи в Товаристві, Володимира Гнатюка [19, арк. 353]. Останній ще з 1899 року аж до своєї смерті виконував обов'язки генерального секретаря НТШ. Гнатюкове керівництво справами літературознавчого осередку інституції підтверджується і записами (насамперед змістом і спрямуванням організації праці і систематичним проведенням наукового дискурсу) рукописної Книги протоколів засідань філологічної секції НТШ за 1914–1916 роки, які позначені підписами-автографами видатного діяча Товариства [20; оп. 1, спр. 40]. В. Гнатюк як багатолітній секретар філологічної секції оперативно протоколював переважну більшість її засідань, а в час його відсутності (експедиції, рецидиви хвороби та інші поважні причини) на наукових «сходинах» функцію стенографічної фіксації перебігу подій «порядку денного» тимчасово виконували М. Павлик, І. Кривецький, Ф. О. Колесса та інші діячі [2, с. 129].

У відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника (архівний фонд бібліотеки НТШ у Львові № 1) зберігається *маловідома книга протоколів засідань філологічної секції НТШ за 1893–1914 роки* (уперше рукописні відомості були систематично, крок за кроком, опрацьовані та науково осмислені, висвітлені та інтерпретовані крізь призму Франкового керівництва секційною діяльністю упродовж близько шістнадцяти років автором пропонованого дослідження у *статті* «Іван Франко – керівник філологічної секції Наукового товариства ім. Шевченка» [40, с. 81–86]), *де рукою І. Франка написано чотири протоколи*, які зафіксували результати чотирьох засідань, проведених 1904 року: XI, яке не датоване, XII, що відбулось 26 травня, XIII, яке датоване 15 липня, та XIV засідання, яке відбулось 18 листопада [40, арк. 86–89]. Це сталося тому, що М. Павлик, який тоді вів записи, в офіційному листі до «директора» І. Франка «зрікся секретарства в секції, протоколювання тим часом обійняв І. Франко», а «з огляду на обмежений час відложено питання секретарства до дальшого» [40, арк. 86]. Тут видається доцільним у контексті рукописно-юридичного вирішення дилеми «гласного» чи «негласного» керівництва ученим безпосереднього перебігу

функціонування наукового процесу систематичної діяльності філологічного осередку НТШ зазначити, що автографами І. Франка (його підписами після завершення протоколу засідання, як правило, у лівому куті) позначені протоколи ще з часів колишнього «головування» на «сходинах» секції С. Смаль-Стоцького з 1896 до 1898 року, а також у період з 1898 аж до 1913 року (з не надто тривалими перервами, про що зазначалося вище). У час недуги ученого вони були написані такою собі «дрижачою каліграфією», невиразним, нечітким почерком хворобливої руки. Протягом майже п'ятнадцяти років засідання філологічної секції відбувалися «під проводом» І. Франка [45, с. 10]. Які ж наукові здобутки мала секція і який комплекс організаційних питань вона вирішувала за цей період?

Наприкінці 1894 року (13 грудня) після довгої дискусії, що проводилася навколо узгодження питання видання етнографічних матеріалів, було прийнято важливе рішення, на стратегічній доцільності схвалення якого переконливо наполягав М. Грушевський: «Філологічна секція рішає печатати наукові статті етнографічні в “Записках”, а оброблені матеріали етнографічні – в окремих збірниках, і звернутися до Виділу Товариства о преліміноване на ту ціль постійної суми рівно в висоті 200 зл[отих] р[инських]» [19, арк. 20].

За умов, коли ще не були створені етнографічна, археографічна та мовна комісії, на засіданнях філологічної секції обговорювалося багато організаційних питань, пов'язаних, зокрема, з проблемно-тематичним блоком завдань, які пізніше ставилися і доволі оперативно вирішувалися зазначеними вище допоміжними (у сенсі, так би мовити, «нижчого» ієрархічного щабля чи «похідного» підрозділу в межах діяльності безпосередньо секційної *науково-креативної лабораторії*) комісіями. У науково-дискусивному контексті деталізованого розгляду плідної систематичної діяльності секції під керівництвом І. Франка варто принаймні вибірково згадати насамперед про важливі концептуальні «реферативні» обговорення-диспути, полемічні виступи із присутніми рекомендаціями і зауваженнями, що стосувалися безпосередньо як фундаментальних, так і, сказати б, фольклорно-«пропагандистських» проєктів, зокрема, таких як: видання збірника неопублікованих рекрутських і вояцьких пісень в Австро-Угорщині, упорядкованого О. Маковцем, розробка програми збирання етнографічних матеріалів, призначеної для «укладання» відповідного питальника-«квестіонара» [19, арк. 21], публікація відозви «до земляків, щоб зайнялися збиранням матеріалів для студій над нашими говорами і термінології народної» [19, арк. 13]. Цією справою займався І. Верхратський, який, зокрема, підготував до друку «словарець гуцульський о[тця] Мосори» [19, арк. 19], опрацював «Матеріали до словаря древнерусского» І. Срезневського [19, арк. 21], а пізніше наполегливо розробляв термінологічні та діалектологічні аспекти у низці праць. На «сходинах» філологічної секції обговорювали і націєтворчо-освітню справу утворення українського університету у Львові, яка була порушена також на спільних зборах усіх секцій, а 30 грудня 1903 року М. Павлик запропонував схвалити такий організаційний проєкт: «Філологічна секція заявляється за заведенням систематичних наукових курсів української літератури у Львові під фірмою Товариства, з тим, аби вони були поручені по змозі д-ру Ів. Франкові, і просити Виділ зайнятись сею справою» [69, вип. 4, с. 11–12].

На надзвичайному засіданні філологічної секції, що відбулося 26 лютого 1895 року із сумної нагоди вшанування смерті О. Партицького (відомий український діяч помер 20 січня 1895 року, до «викладу» біографії якого «цікаві причинки» подав І. Франко), М. Грушевський повідомив присутніх про прихильне ставлення Президії НТШ до пропозиції І. Франка щодо видання апокрифів і етнографічних матеріалів. У другий том цього зібрання планувалося вмістити зібрані і науково опрацьовані ученим «апокрифи старозавітні». Наукові дослідження, реферовані на «сходинах» членів секції, схвалювали до друку переважно в «Записках НТШ». На секційний розгляд подавали також реферативні матеріали та передмови до окремих томів таких серійних збірних видань, як «Пам'ятки українсько-руського письменства» й «Етнографічний збірник». Так, 25 листопада 1896 року І. Франко «зреферував» першу частину свого дослідження про «старозавітні апокрифи». Ця доповідь ученого слугувала основою передмови до першого тому його «Апокрифів і легенд з українських рукописів», вміщеного в серії «Пам'ятки українсько-руського письменства». Учений і надалі подавав на розгляд секції свої ґрунтовні передмови до наступних томів цього видання в міру завершення підготовки до виходу їх у світ. І. Франко, пропонуючи до друку кожний том свого тритомного видання «Галицько-руські народні проповідки» (у шести випусках), знайомив присутніх членів з викладом змісту методологічних засад, проблем, з якими йому довелося безпосередньо «зіштовхнутися» при упорядкуванні зібраного матеріалу – всі підняті аспекти знайшли своє втілення в опублікованих у X, XXIII та XXVII томах «Етнографічного збірника» науково обґрунтованих передмовах ученого. І. Франко виступив також з рецензією на другий том тритомного видання «Коломийок», котрі зібрав і упорядкував В. Гнатюк. Письменник «зреферував» зміст V тому «Етнографічного збірника», який був згодом виданий за його редакцією, збірку етнографічних матеріалів – її надіслав йому австрійський учений Раймунд Кайндль, збірку під назвою «Галицько-руські народні легенди», зібрані й опрацьовані В. Гнатюком, а також упорядковані останнім «Галицько-руські анекдоти».

Філологічна секція НТШ займалася виданням наукового «Збірника філологічної секції» та «Українсько-руської бібліотеки».

На засіданні філологічної секції НТШ, яке відбулося 24 лютого 1897 року, її члени колегіально вирішили видавати «Збірник філологічної секції» [19, арк. 28]. На основі ухвал секції на його сторінках було опубліковано праці: М. Драгоманова, Я. Гординського, М. Дикарева, І. Верхратського, П. Куліша, епістолярій Я. Головацького та інші твори і матеріали [19, с. 35]. Упродовж 1898–1937 років у Львові вийшло з друку 23 томи (12 назв) видання НТШ «Збірник філологічної секції Наукового товариства імени Т. Шевченка» [27, с. 253]. Видання «Збірника...» розпочалося публікацією на його сторінках праці О. Кониського «Тарас Шевченко-Грушівський. Хроніка його життя» (т. 1, 2). Окрім упорядкованого І. Франком окремого тому творчої спадщини М. Дикарева, а також рецензованих ученим двох книжок чотиритомної Павликової публікації в корпусі «Збірника філологічної секції Наукового товариства імени Т. Шевченка» досліджень М. Драгоманова, про які піде мова пізніше, це видання уміщувало, зокрема, такі матеріали, документи, вибране листування і наукові «розправи»: у томі 5 – «Про говір

галицьких лемків» І. Верхратського, у томах 8, 9, 11, 12 – «Кореспонденція Я. Головацького», упорядкована К. Студинським, у томі 13 – «Переписка Михайла Драгоманова з Мелітоном Бучинським», опрацьована М. Павликом, у томі 14 – «Писання Маркіяна Шашкевича», упорядковані М. Возняком, у томі 15 – «Говір батьків» І. Верхратського, у томі 16 – «До історії культурного й політичного життя у 60-х рр. ХІХ в.» Я. Гординського, у томах 17–18 – «Львівська духовна семінарія в часах Маркіяна Шашкевича 1829–1843 [рр.]», у томі 22 – «П. О. Куліш (Матеріяли і розвідки)». В останньому, 23-му, томі «Збірника...» було опубліковано наукову працю, успішно захищену кандидатську дисертацію сина І. Франка Тараса «“Лис Микита”. Критичний розбір поеми Івана Франка» (1936) [68, с. 1–101].

9 лютого 1902 року, за повідомленням «Хроніки НТШ», І. Франко подав на розгляд членам секції збірку творів російського й українського етнографа, фольклориста, дослідника Слобідської України і Кубані Митрофана Дикарева (1854–1899), які обіймали філологічні та етнографічні питання [69, вип. 2, с. 21]. І. Франко обрали редактором окремого тому наукового збірника [69, вип. 2, с. 21]. 9 липня 1903 року учений запропонував надрукований його текст на науковому «консиліумі». Усебічно вивчивши складне питання вибору та упорядкування праць покійного члена філологічної секції НТШ, І. Франко у своєму виступі повідомив про рукописи М. Дикарева, критично проаналізував застосовані ним у роботі методи, дав належну оцінку науковій вартості його досліджень [69, вип. 3, с. 18–19]. На думку ученого, наукова значущість праць М. Дикарева полягає у «багатстві свіжого фольклорного матеріалу і в бистроумності порівнянь та зближень із маси фактів, добутих порівняльно-літературними дослідженнями та новою лінгвістикою» [69, вип. 3, с. 18–19].

Секція ухвалила до друку «Посмертні писання Митрофана Дикарева з поля фольклору й міфології», які вийшли у 1903 році окремим виданням як шостий том «Збірника філологічної секції НТШ» за редакцією І. Франка [12, т. VI]. У передмові до цієї книжки учений зазначив, що готуючи «папери» М. Дикарева до публікації, поділив їх на три групи: матеріали до українського словника (близько 8 000 карток), праці з галузі фольклору та міфології і дослідження з ділянки лінгвістики [52, т. 34, с. 459–460]. І. Франко наголосив на тому, що необроблені матеріали до словника та «сирі» етнографічні матеріали, які потребували упорядкування і систематизації, «до друку не надаються» [52, т. 34, с. 460]. У лінгвістичних працях, які, на думку І. Франка, «оберталися головно на полі фонології», М. Дикарев застосував розвинуту професором Бодуеном де Куртене теорію фонетичних альтернацій [52, т. 34, с. 460–462]. М. Дикарев виявив наукові здібності насамперед у написанні фольклорних і міфологічних праць, де в обґрунтуванні багатьох питань, зокрема, народної символіки, спирався на праці видатних учених О. Потебні та О. Веселовського. І. Франко, відзначаючи подвижницьку працю М. Дикарева, який не закінчив навіть середньої школи і все життя провів у злиднях, водночас вказав на хиби його «методи»: «У Дикарева немає границь для ідентифікації... границі місця, часу, раси, культури для нього не існують. З такою самою легкістю він компонує історичні факти, наприклад, історію зложення календаря, зовсім ігноруючи те, що про се говорять спеціальні наукові дослідження» [52, т. 34, с. 462–463]. Характеризуючи його творчу

спадщину, писав І. Франко про «неспокійне літання Дикареєва в широчезному просторі гіпотез, а властиво, нічим не сконтрольованих тверджень, уподоблень та ототожнень» [52, т. 34, с. 463]. Все це призвело до того, на думку ученого, що «найбільша частина його праць лишилася уривками» [51, т. 34, с. 463]. Та незважаючи на помилки і недоліки методологічного характеру, І. Франко визнав рацію М. Дикареєву, який заперечив авторитетну, «непомилкову» думку свого учителя О. Веселовського про «самозародження християнської міфології» [52, т. 34, с. 464]. Не дивлячись на «невироблений метод», за словами І. Франка, «для нас, українців, праці Дикареєва цікаві й важні ще й тим, що він, ідучи тут слідом за Потебнею, силкувався освітлювати загальнонаукові питання втягнення великої сили українського матеріалу і таким способом указував на важність і наукову коштовність того матеріалу, аж надто часто ігнорованого різними чужими вченими» [52, т. 34, с. 465–466]. І. Франко звернув увагу і на те, що лише чотири праці М. Дикареєва, вміщені у шостому томі «Збірника...», були написані автором українською мовою («Знадоби до української народної ботаніки», «Дещо про вербу», «Кого треба розуміти під Рахманами», а дослідження «Уривки з греко-слов'янської міфології», до речі, І. Франко «спеціально зреферував» на засіданні філологічної секції [19, арк. 48]). Решту ж праць довелося подавати у перекладах переважно В. Доманицького та М. Павлика (переклав ґрунтовне дослідження «Великий бог Микола»). І. Франко-текстолог-редактор звіряв переклади з оригіналом та робив «коректу» [52, т. 34, с. 466].

У «Збірник філологічної секції НТШ» були вміщені чотири томи під назвою «Розвідки Михайла Драгоманова про українську народну словесність і письменство», упорядковані М. Павликом (т. III, IV, VII і X). І. Франко рецензував VII і X томи видання, які становили відповідно третій [52, т. 37, с. 111] і четвертий [52, т. 38, с. 376–377] томи «Розвідок...». Учений зауважив, що «й поза тісним колом спеціалістів фольклорні праці Драгоманова мають вартість задля багатства широких думок і поглядів на загальнолюдські та й на інші українські справи» [52, т. 37, с. 111].

Третій том збірки містив фольклорні дослідження ученого, розсіяні по російських та галицько-українських часописах, а також праці «пізнього» М. Драгоманова. І. Франко акцентовано зазначив, що дослідження М. Драгоманова мають велике значення «як показники наукового методу і критики» [52, т. 37, с. 111]. Рецензент віддав належне подвижницькій роботі видавця М. Павлика, який доклав чимало зусиль, щоб зібрати розпоршені іноді по зовсім «недоступних» зарубіжних фольклористичних виданнях праці М. Драгоманова або хоча б «роздобути» копії та переклади. Багато досліджень було опубліковано французькою, англійською, італійською та болгарською мовами, причому деякі з них потребували відповідної атрибутивної роботи, оскільки подавалися без підпису автора. Щоб ідентифікувати деякі праці фольклориста, М. Павлик змушений був покликатися на листування з М. Драгомановим [30, т. 1–8]. На думку визнаного текстолога і археографа І. Франка, порівняно з першодруками видавець зумів упорядкувати твори М. Драгоманова «в повнішій і поправнішій формі» [52, т. 37, с. 111].

Характеризуючи четвертий том видання збірки фольклорних та історико-літературних розвідок М. Драгоманова, який вміщував дві праці «Слов'янські перерібки Едіпової історії» (1891) та «Замітки про слов'янські релігійні та епічні легенди» (1892),

І. Франко зазначав, що над цими дослідженнями автор працював, переробляючи та доповнюючи їхній «смісловий контент», упродовж усього наукового життя. Видавець подав всі чотири редакції, доповнюючи текст першої праці М. Драгоманова також з поправками самого автора. М. Павлик мав у своєму розпорядженні рукописні додатки. Друге дослідження містило збірку легенд та оповідань про Божу справедливість і дуалістичне створення світу. Рецензент зауважив, що «ся остання праця, написана з величезною ерудицією і всесторонністю, свідчить найкраще про широкі погляди і майстерну методу наукової праці Драгоманова...» [52, т. 38, с. 376]. І. Франко також висловив сподівання, що велика кількість практично закінчених рукописних робіт М. Драгоманова, «в тім числі критично оброблена збірка українських пісень XVIII в., яку він у листах не раз називав головною роботою свого життя», побачать світ у недалекому майбутньому [52, т. 38, с. 376].

Упродовж 1898–1912 років з невеликими перервами І. Франко керував філологічною секцією НТШ, через яку систематично проходила «апробата» наукових праць до друку, і в тому числі видання «Збірників...» постійно перебувало в полі «прискіпливого» зору «всевидячого ока» «директора» секції І. Франка. Публікації досліджень, матеріалів, кореспонденції в межах «Збірника філологічної секції НТШ» збагатили невичерпну скарбницю українського літературознавства.

5 червня 1901 року на засіданні філологічної секції було засновано нове видання – «Українсько-руська бібліотека», до якого мали входити «писання українсько-руських письменників». На декількох «сходинах» секції обговорювався план і методи видання творів Ю. Федьковича. Секція прийняла рішення видати твори буковинського митця за планом І. Франка – у чотирьох томах. Учений «зреферував» передмови: відповідно до першого тому, куди увійшли поезії Ю. Федьковича, і до другої частини третього тому, де містилися його драматичні переклади. Міністерство освіти виділило зі своїх фондів 2 тисячі австрійських корон на 1905 рік для потреб видання «Українсько-руської бібліотеки». «Ухвала філологічної секції з д[ня] 21 грудня 1905 р. вложила на І. Франка», за пропозицією В. Гнатюка, працю над упорядкуванням творів Т. Шевченка, що мали вийти у серії «Українсько-руської бібліотеки» [52, т. 39, с. 563]. Напружена копітка праця І. Франка, проміжні наслідки якої постійно повідомлялися науковим органом Товариства, завершилася великим успіхом – виходом у світ 1908 року у вищезгаданій серії першого повного критичного двотомного видання «Кобзаря» за його редакцією [42, с. 37–52]. Проблематика науково-видавничої, суто редакторської роботи ученого як текстолога, «тонкого» реконструктора «пластичної картини Шевченкової поетичної творчості» у теоретико-методологічному «форматі» аналітичного компаративістичного опрацювання розроблена автором пропонованого дослідження у переліку шевченкознавчих праць франкознавчого характеру, зокрема таких: «Іван Франко – редактор видавничої серії Наукового товариства ім. Т. Шевченка “Українсько-руська бібліотека”» [41, с. 578–585]. «Франків “Кобзар” (до сторіччя виходу в світ “Кобзаря” Тараса Шевченка за редакцією Івана Франка)» [42, с. 107–116], «Методологічні аспекти моделі джерелознавчої текстологічно-атрибуційної співпраці редакторів видань Шевченкового “Кобзаря” І. Франка (Львів, 1908) та В. Доманицького (Петербург, 1907; 1908)» [42, с. 37–52].

На секційних виступах І. Франко часто реферував як власні праці, так і статті інших дослідників з філологічної тематики. Це, зокрема, такі аналітично-оглядові доповіді ученого: «розвідка д-ра І. Франка “Забутий український віршописець XVII в.” [33, арк. 9 зв.], рецензія ученого на роботу М. Крамаренка [псевдонім М. Дикарева. – А. Ф.] «Народні гутірки» [33, арк. 9 зв.] (однойменну збірку члени секції рекомендували опублікувати в «Етнографічному збірнику»), його оцінка праць: П. Житецького «Острозька трагедія», В. Гнатюка «Пісенні новотвори», М. Кордуби «Писанки на галицькій Волині», які ухвалено до друку у «Записках НТШ», «автореферування» Івана Яковича: на дослідження «Король балагулів Антін Шашкевич і його українські поезії», «відчит розвідки д-ра І. Франка» «Галицький москаль-чарівник». Цей список праць, які учений оцінював чи самотужки, одноосібно «реферував» дуже довгий. Такий науковий процес (а саме: безпосередній перебіг «біжучих» секційних подій, конкретні «справоздання» про зміст виголошених доповідей-рецензій і post-дискурсійне обговорення рефератів з подальшою, як правило, з певними винятками, рекомендацією до друку, частенько, з умовою певного доопрацювання) *документально відображено в таких архівних джерелах*: окрім згаданої вище «Книги протоколів засідань філологічної секції НТШ за 1893–1914 рр.», також зафіксовано і у «Протоколах загальних зборів засідань секцій НТШ у Львові і Києві за 1896–1917 рр.» (ЦДІА України у Києві, архівний фонд М. Грушевського за № 1235) [33, спр. 76], і в «Книзі протоколів засідань філологічної секції НТШ за 1914–1916 рр.» (ЦДІА України у Львові, архівний фонд НТШ за № 309) [21, спр. 40]. У дещо скороченому, стислому вигляді хід засідань відтворено і в періодичному (*щоквартальному*) виданні Товариства «Хроніка НТШ» (у доволі наближеній до рукописного першоджерела «компактній» інтерпретації реального змісту перебігу секційних «сходин», зробленій «рукою і розумом» секретаря наукової інституції). Ми ж зупинимося на деяких *знакових* дослідженнях (з довгого переліку представлених на авторитетний суд поважних членів філологічної секції праць відповідно до чітко виписаної в статуті НТШ нормотворчої процедури «апробати» наукових студій до публікації у виданнях Товариства), особливо характерних щодо ґрунтовності, фахової «унікальності» і джерелознавчо-прикладної складності проблемно-тематичного опрацювання.

У проекті тексту праці І. Франка «Карпаторуське письменство XVII–XVIII вв.» (під назвою «Карпаторуська література XVII–XVIII віків» дослідження було надруковано 1900 року в 37-му (с. 1–91) і 38-му (с. 91–161) томах «Записок...»), запропонованому 24 січня 1900 року ученим на розгляд секції, було проаналізовано 20 карпаторуських рукописів нецерковного змісту, а в додатку подано їх реєстр з виписками і зразками мови. На основі численних рукописів, знайдених різними дослідниками наприкінці XIX століття, І. Франко спробував дати загальну характеристику карпаторуського письменства XVII–XVIII століть. У його основі були духовні теми, казання, легенди, апокрифи, церковні пісні, світські оповідання, притчі, повісті, чародійські і ворожбитські писання, перероблені на мову місцевих діалектів, що надавало їм виразного специфічного колориту. «Референт» помітив прояв у них почуття національної чи хоча б церковної єдності усієї України: «...особливо радо згадується про Київ навіть у пам'ятках, писаних на північній Угорщині або в західних Карпатах» [69, вип. 2,

с. 20–21]. Власним науково-джерелознавчим «прикладом для наслідування» І. Франко намагався стимулювати сумлінних дослідників проводити наполегливу пошукову роботу на неораній царині «на українським ґрунті» вивчення маловідомого письменства: «Дослід історії літератури по територіях у нас досі майже не початий, хоча приклад дослідів політичної і соціальної історії різних територій нашого краю, з такими гарними успіхами ведений в останніх десятиліттях літ, повинен би був заохотити до аналогічної праці і на історично-літературнім полі» [52, т. 32, с. 207]. У завершальній частині виступу доповідач резюмував «свої уваги» просторою аналітичною відповіддю на поставлене перед собою нериторичне запитання: «...який був кінець сього письменства? Чи підготовило воно терен для нової народної літератури, чи перетворилося органічно в нові, вищі форми?» [52, т. 32, с. 227]. Учений, зокрема, зазначав: «Оте досить широке і досить живе письменство, якого існування посвідчують описані тут рукописи та яке, правдоподібно, було далеко багатше і різноманітніше, ніж ми можемо міркувати з тих шматочків, що дійшли до нас, – при кінці XVIII в. вже було в такому упадку, що майже зовсім не заважило на вазі нашого розвою, коли приходилося шукати для нього нових доріг... Фатальним способом вища просвіта, замість зблизити русинів до живого джерела розвитку – народу і його мови, віддалила їх від нього, повела інтелігенцію в обійми німців, поляків, мадяр, а простий народ лишила в темряві, або щонайбільше – лишила йому ті старі пам’ятки своєї письменської роботи, які ми оглянули вище і які він зберіг і зберігає досі... Обхідною дорогою, через польський романтизм і чеський панславізм, дійшли деякі талановиті русини до нового зближення з рідним народом, поклали в 30-х роках основи нової народної літератури. Карпатська територія дала тому народному рухові талановитого співробітника в особі Вагилевича, потім інших у Миколі Устияновичі, Антоні Могильницькім, Йосафаті Кобринськім, а в другій половині XIX в. видала Юрія Федьковича, поета і новеліста, першого з карпаторусів, у котрого писаннях такий європеєць, як Тургенєв, міг добачити справжнє “джерело живої води”. Забуті і погорджені письменними русинами пам’ятки старого карпаторуського письменства знайшли захист під стріхами простих селян, убогих дяків та стародавніх сільських учителів... Але від початку XIX в. і тут ґрунт для розвою сього письменства був підкопаний» [52, т. 32, с. 227–229]. Наприкінці виступу (за «справозданням» «Хроніки НТШ») доповідач науково «змалював» картину «упадку сього письменства, що при кінці XVIII в. в Галичині було виперте заводженою по школах мертвою і незугарною церковщиною, так що при пізнішій відродженні народного письменства воно не мало ніякого виднішого впливу» [69, вип. 2, с. 21]. Фундаментальна наукова робота вийшла у світ у тому ж таки році окремим відбитком у монографічному форматі під назвою «Карпаторуське письменство XVII–XVIII вв.», текст якого адекватно відповідає першодруку в «Записках НТШ».

У дослідженні «Студії на полі карпаторуського письменства XVII–XVIII вв.» [52, т. 32, с. 371–423] зі схожою чи то пак спорідненою проблемно-тематичною спрямованістю І. Франко присвятив «ряд детальних розвідок поодиноким текстам або мотивам, обробленим у тім письменстві» [52, т. 32, с. 371] (текст праці було вміщено в 41-му томі «Записок НТШ» за 1901 рік [11, с. 1–50]). Провівши історико-літературне дослідження

предмета пошукування, науковець намагався подати «причинки» насамперед «до історії духового розвою, вірувань, світогляду і духовних течій нашого народу» [52, т. 32, с. 371]. Зміст цієї праці під «робочою» назвою «Піп Іван, половець, Іван Смера і відкриття Тибету» учений «успішно відчитав» 20 лютого 1901 року на черговому «філологічному зібранні» НТШ [69, вип. 2, с. 15].

7 березня 1900 року І. Франко «зрєферував» власну працю під назвою «Апокрифічне євангеліє Псевдо-Матвія і його сліди в українсько-руській літературі». Звернувши увагу присутніх на велике значення апокрифів для пізнання джерел національних літератур у Західній Європі, охарактеризував рецензент три головні євангелія «дітства» і, зокрема, євангеліє Псевдо-Матвія. Далі «порівняльним методом» проаналізував учений три старочеські поеми, а також видану ним сербо-руську поему, знайдену в Керестурі, що на півдні Угорщини [52, т. 32, с. 117–152]. Джерела цього віршованого І. Франко настійливо шукав у «версії» апокрифічних оповідань, яка постала у колі українських письменників XVII століття із суміші західної і православної традиції. Поезія була написана церковнослов'янською мовою з домішками «сербізмів» та «рутенізмів» і пізніше – із текстологічними «вкрапленнями» так званих «копістів». Учений прийшов до висновку, що поема була витвором «сербо-словенської або ілліро-слов'янської школи», заснованої близько 1710 року (упродовж тривалого часу перебувала в Новім Саді), першими учителями якої були київські українці, а її найкращі учні вчилися в Києві. Саме це старовинне українське «містичне місто» відіграло в той час, сказати б асоціативно-метафорично, вмережуючи «курсивом» в суто аналітичний контекст красномовне історико-релігійне словосполучення, важливу об'єднавчо-«паломницьку» роль *наукової слов'янської Мекки* [69, вип. 2, с. 21–22]. Отож, у завершальній частині виступу перед фаховою аудиторією «академічного спрямування» І. Франко переконливо резюмував, що серед письменників зазначеної вище літературної школи виділялась інтелектуальна група діячів, яка наприкінці XVIII–XIX століть була особливо діяльною в Бачці (у Новім Саді і Земуні) і виявляла нахил до поетичної інтерпретації старовинних духовних легенд. Доповідач висловив науково аргументовану гіпотезу, що саме в цьому гуртку письменників і постала зазначена вище так звана «Керестурська» поема [69, вип. 2, с. 21–22].

Цікаве обговорення відбулося 16 березня 1898 року під час розгляду праці І. Франка «Хмельниччина 1648–1649 років у сучасних віршах». У текстографічній «канві» змісту дослідження, на думку доповідача, «на підставі сучасних [тогочасних. – А. Ф.] польських віршів показано, що тодішні поляки і навіть італійці не бачили в Хмельницькому начальника розбійників, але народного провідника, свідомого мети заснувати окрему державу» [52, т. 50, с. 363]. Однак значно пізніше у польській історіографії майже одностайно залунали політично буцімто вмотивовані «запевнення», що «Хмельниччина була виключно соціальним бунтом, повстанням хлопів проти панів або, як говорить лірик Куліш, руїників проти культурників» [52, т. 31, с. 207]. Стосовно схожих політично забарвлених інсинуацій отаких псевдоучених і лжеписьменників (з ретроспективи вічності непохитних українських цінностей до цього ганебного переліку ми, ясна річ, не відносимо національного письменника-класика П. Куліша, незважаючи на

несподівану для багатьох його сучасників трансформацію власного літературно-світоглядного («обличчя»), український філолог, історик І. Франко, коментуючи «висліди» їхніх тенденційних «наукових» праць і графоманських «опусів», емоційно і водночас виважено констатував *ілюзорну, хибну мотивацію* із суспільно-політичним підтекстом хиткої, штучної конструкції спекулятивної, вишуканої технології «доведення» історико-літературної «теореми». Перефразовуючи схожі вислови польських істориків і надаючи їм стислішої форми, рецензент лаконічно одним реченням представив на розгляд наукової аудиторії узагальнений зміст їхніх банальних сентенцій і просторікувань: «Усякі національні і релігійні мотиви, *мовляв*, не мали в тім темнім русі ніякої ваги, були прищеплені до нього православними духовними, сліпими кобзарями та нетямущими українськими публіцистами і істориками-патріотами» [52, т. 31, с. 207]. І. Франко слушно вважав, що історики Хмельниччини не можуть скаржитися на брак джерел, бо «величезна сила мемуарів, дневників, записок, документів, приватних листів і урядових реляцій з того пам'ятного часу залягає архіви і бібліотеки» [52, т. 31, с. 188]. Чимало науково-джерельного матеріалу деякі ретельні історики на той час ґрунтовно вже опрацьовували. І. Франко наголосив, що серед численних неопублікованих пам'яток аналізованої ним історичної доби залишилося багато віршів, створених водночас (так би мовити, паралельно, суголосно, «в унісон» як відповідь на злободенні події) з ходом військових операцій як своєрідна, віддзеркалююча народно-поетична рефлексія, фольклорна реакція на криваві події. У Польщі середини XVII століття був період «загальної віршоманії», отож, на думку критика, розгляд рукописних польських збірок і прозових звісток становить «для характеристики часу і настрою суспільности матеріял багатий і дуже цікавий» [52, т. 31, с. 189]. Варто зауважити, що студія І. Франка була поясненням до збірки друкованих тогочасних віршів, реєстр найважливіших з яких він подав на початку дослідження (значна частина поезій, до слова, становила бібліографічну рідкість). Незабаром після виступу ученого на засіданні філологічної секції праця була опублікована в «Записках НТШ» 1898 року (т. 23–24) [52, с. 1–114] і вийшла з друку окремим виданням. Окрім реєстру добірних найхарактерніших віршів, І. Франко цитував інші друки підтекстових приміток, а також у додатку до праці подав текст анонімних польських (28), латинських (13) і «руських» поетичних творів (загалом 42 вірші, серед них один твір був написаний українською мовою). Оці поетичні знахідки, справжні колекційні, раритетні здобутки (також і в прямому розумінні цього словосполучення) ретельної джерельно-пошукової роботи наполегливий український науковець зібрав переважно з рукописів бібліотеки Оссолінських у Львові та музею Чарторійських у Кракові. Щоправда, в сучасній републікації однойменної праці у 31 томі (1981 року) [52, т. 31, с. 188–253] «Зібрання творів І. Франка : у 50 томах» (Київ: «Наукова думка», 1976–1986), на жаль, відсутній власне оцей такий «вожделенийний, бажаний» для істинних поціновувачів «живої, віршованої історії» додаток текстів 42 віршів анонімних авторів, оскільки за не надто переконливою «мотивацією» упорядників найбільш «промовисті» уривки з них були лише частково інкорпоровані та проаналізовані в самій статті. Отож, скрупульозно перечитуючи тогочасні, суголосні атмосфері тієї історичної епохи, «рефлексійні» польські вірші – доволі об'єктивні

автентичні відзеркалення-свідoctва про Хмельниччину, І. Франко з глибоким переконанням констатував (на противагу діаметрально протилежним судженням «пізніших літописців», переважно польських, заангажованих істориків): «Тодішні поляки в один голос і одними устами свідчать, що се було повстання р у с ь к о г о [розрядкою це слово подав І. Франко. – А. Ф.] люду. Русь піднялася проти поляків. Русь хоче вигнати поляків із своїх границь – те самісіньке, що в противнім таборі голосять “сліпі кобзарі” в думах і піснях» [52, т. 31, с. 207]. Пропоновану на обговорення філологічної секції добірку польськомовних віршів, оцих «німих» свідків знакової історичної доби національно-визвольних змагань українського народу, І. Франко вважав «тільки першою спробою систематичної колекції сього роду творів» [52, т. 31, с. 253]. Він висловив оптимістичні сподівання, що ретельно упорядковані ним поезії – «ся проба дасть доказ, що їх зібрання і опублікування не лишиться без користі і для історії, і потроху для літератури того часу» [52, т. 31, с. 253].

Цікава деталь, на якій зосередимо увагу, – це творча конструктивна співпраця філологів та істориків, які активно відвідували засідання обидвох секцій (історико-філософської і філологічної). Високоавторитетний джерелознавець І. Франко порадив присутнім на чергових «сходинах» філологічного наукового осередку НТШ М. Грушевському та С. Томашівському (одним із провідних істориків «історично-філософської» секції) творчо скористатися у своїх дослідженнях та при підготовці до публікації «Жерел до історії України-Руси» серед фахових історико-літературних видань також і великим корпусом, «огромним» масивом поетизованого, пісенного надбання. Поет-філолог акцентував увагу знаних істориків на доцільності студіювання і подальшого науководжерельного використання таких важливих друкованих публікацій, як *римована* хроніка польського поета Самуїла Твардовського «Громадянська війна з козаками і татарами, Москвою, потім з шведами і угорцями» (видана в 1654–1681 роках), двотомна праця В. Антоновича і М. Драгоманова «Исторические песни малорусского народа» (Київ, 1874–1875), мемуарна польськомовна хроніка про події від 1620 до 1673 року українського шляхтича пропольської орієнтації Йоахима Єрлича «*Latopisiec albo kroniczka rozpusz spraw i dziejów*» («Літописець або хроніка різних справ і подій»), хоч вона і просякнута польсько-шляхетською тенденційністю (вперше була видана Е. Войціцьким у Варшаві 1853 року, в додатку до історичної монографії М. Костомарова «Богдан Хмельницький и возвращение Южной Руси к России» (Петербург, 1857 р.). Іван Якович радив спрямувати творчу, пошуково-креативну енергію на скрупульозний аналітичний «розбір руських віршів» із літопису Григорія Граб'янки «Действие презельной и от начала поляков трвавшей небывалой брани Богдана Хмельницкого, гетмана Запорожского с поляки... Року 1710», а також настійливо пропонував поглянути «критичним, неупередженим оком» на «поетизований масив джерел» із українського козацького «Літопису Самовидця» (в якому окреслено події на Україні з 1648 р. до 1702 р.) (Київ, 1878 р.) ймовірного авторства генерального підскарб'я, а згодом священика Романа Ракушки-Романовського [52, т. 31, с. 188–189]. Такі історико-поетичні свідчення, насамперед поетичні творіння з останнього із перелічених вище літописів, за російськомовним патріотичним висловлюванням І. Франка у відомій енциклопедичній статті «Южнорус-

ская література» (подаємо оригінальну назву в сучасному перекладі), «навіяні гарячою любов'ю до України» [52, т. 41, с. 116]. Свої концептуальні міркування з приводу доповіді І. Франка «озвучили» Л. Білецький, С. Томашівський та М. Грушевський. Останній диспутант, погодившись з багатьма висновками «авторевцензента», водночас заперечив його неоднозначне твердження, що, мовляв, «Польща перед 1648 р. так сильно стояла» і зауважив, що «до патріотизму Самовидця годі велику увагу прикладати, позаяк він був ворогом усього козацького руху» [19, арк. 31]. Виступи І. Франка і Л. Білецького, «уваги» відомого історика М. Грушевського, на велетенському науковому доробку якого була зосереджена найбільша питома вага основних історичних досліджень і видань в НТШ, «замітки» перспективного (засідання відбувалося у 1898 році) молодого історика С. Томашівського, який згодом спеціалізувався якраз саме з тематики цього історичного періоду, опублікувавши чимало праць та збірок матеріалів, присвячених з'ясуванню контроверсійних питань з проблемно-тематичного блоку «Хмельниччина», сприяли взаємобагаченню і філологів, і істориків.

Доволі показовим і красномовним з огляду на системність, глибоко науковий характер, прагматичний конструктивізм і перманентний (неперервний, тяглий) характер «сходин» філологічної секції НТШ (незважаючи навіть на прецеденти хвороби доповідача або ж автора обговорюваної праці чи інші поважні обставини та деякі «форс-мажорні» причини) є цікаве «справоздання» «3 Наук[ового] товариства ім. Шевченка» перебігу одного із її «екстремних», «невідкладних», «виїзних» засідань наприкінці 1912 року, вперше надруковане в газеті «Діло» [13, с. 7]. До речі, стисла подача-квінтесенція «подібного роду» реферативного огляду систематично практикувалась і в «Хроніці НТШ». Отож, згадане вище засідання філологічної секції Товариства відбулося 8-го листопада 1912 року, в п'ятницю. Цей лаконічний, «сконцентрований» звіт, що доволі автентично передає ділову атмосферу і творчу ауру проведення наукового дискурсу керованої І. Франком упродовж багатьох років філологічної секції НТШ, подаємо майже в повному обсязі: «На жадання референта, проф. Івана Верхратського, якому стан здоров'я не дозволяє виходити з дому, засідання відбулося в його помешканні. Присутні були голова секції др. Ів. Франко і члени – проф. Кирило Студинський, проф. д-р Осип Маковей та радник Ал[ександр] Барвінський. Проф. Верхратський предложив для збірника секції свою працю п[ід] з[аголовком] “Говор батюків”, якої вступну часть відчитав. У тій вступній часті вказано поперед усього територію того говору, що обіймає повіт Жовківський, Городецький та Яворівський, а далі визначено дуже докладно та подрібно найважливіші мовні особливості того говору в голосівні, відмінах та складні. Автор зазначив, що меж того говору докладно означити не можна, що мовні особливості, спостережені ним у одній місцевості, не держаться постійно не тільки в тій самій місцевості, але навіть у говорі того самого чоловіка. Мовні спостереження, роблені автором протягом кількох літ і в різних місцевостях, упорядковані систематично з зазначенням тільки місцевості, а не часу занотування даного мовного явища. Окрім сеї і вступної часті, яка дає загальну характеристику сього говору, праця проф. Верхратського дає поперед усього граматику сього говору, потім збірки оповідань, приказок, загадок та пісень, записаних із уст народу в означених місцевостях. Працю по невеличкій дис-

кусії одногосно прийнято до друку» [52, т. 54, с. 902]. Фундаментальне дослідження хрестоматійного характеру «Говор батьоків» видатного українського мовознавця, учителя І. Франка І. Верхратського (до речі, автора праці «Про говір галицьких лемків» [4, т. V] та багатьох інших ґрунтовних лінгвістичних досліджень) після врахування деяких важливих зауважень і рекомендацій вийшло друком у Львові 1912 року окремим виданням (т. 15) в рамках «Збірника філологічної секції НТШ». У контексті побіжного (вибіркового чи «точкового») розгляду проведення засідань поза межами Товариства видається не зайвим акцентувати увагу шановного читача на беззаперечному чиннику панування відповідальної, ділової атмосфери в організації реалізації науково-академічного процесу в НТШ. Наголосимо, що, незважаючи на прогресуючу хворобу, І. Франко не цурався особисто брати участь (а не через посередників, «відпоручників») в обговоренні представлених студій поза межами приміщень Товариства, навіть, як бачимо, і в помешканнях їхніх авторів [5, т. XV].

Закінчуючи розгляд діяльності І. Франка у філологічній секції НТШ, необхідно зазначити, що більша частина його великих наукових праць, обговорених на «сходинах» членів секції, на думку ученого, «основується на текстах давніших пам'яток південно-руського письменства», які він «відкрив або критично реставрував» [52, т. 50, с. 363].

Отже, в цій статті крок за кроком скрупульозно розглянуто переважно за рукописними і хронікальними матеріалами, а також за послідовним, по змозі, стисло-лаконічним аналізом представлених на колегіальне обговорення найбільш знакових (на наш погляд) для ученого наукових праць, *систематичну діяльність І. Франка у філологічній секції НТШ*. Вона полягала насамперед у реферативних доповідях і повідомленнях, виголошених ученим на секційних засіданнях, а також у його авторитетній науково-спрямовуючій (упродовж близько чотирнадцяти років, не враховуючи у підрахунках вимушені перерви, він офіційно керував філологічною секцією Товариства, а *de facto* «головавав» близько шістнадцяти років) участі в обговоренні представлених рецензій репрезентованих праць і, загалом констатуючи, у співпроведенні безпристрасного, академічного за характером історико-філологічного дискурсу. Завдяки керівництву І. Франка секцією підвищувався рівень наукового «цензу» «при апробаті» праць до друку [44, с. 131]. Нові грані наукової діяльності І. Франка виявляються через майже сто років по його смерті у масштабній копійчій праці ученого не тільки над своїми дослідженнями, але головно, «для загального добра» (реферування, обговорення, оцінка, рецензування, огляди, пропозиції, спрямування). Обидві Секція Товариства (тут доречно ще раз нагадати про важливу гармонізуючу, збалансовано-структуруотворюючу роль і історико-філософської та математично-природописно-лікарської секцій у своєрідному науковому «рівнобедреному трикутнику»), згідно зі статутом, виконували роль суто наукових органів НТШ. Ось чому саме тут поряд із організаційно-креативним чинником діяльності комісії інституції зосереджувалася наукова «робітня», дослідна лабораторія, а також випробовувався такий собі «студійний полігон» і публічно культивувався своєрідний полемічний «імпровізований дискусивний майданчик» конструктивного зіштовхнення авторських і незалежних рецептивних суджень та оцінок визнаних фахівців, авторитетних діячів Товариства,

значним здобуткам якого сприяла гідна подиву та «взірця наслідування» подвижницька наукова праця І. Франка [38, с. 91].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Архив Юго-Западной России, издаваемый комиссией для разбора древних актов. Часть первая, том VII. – Киев, 1887. – С. 19–48.
2. *Баб'як П.* Матеріали особистого архіву В. Гнатюка у Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника / П. Баб'як // Від Наукового Товариства ім. Т. Шевченка до Українського Вільного Університету : матеріали міжнар. наук. конференції / Пряшів–Свидник, 12–15 червня 1991 р. – К. ; Львів ; Пряшів ; Мюнхен ; Париж ; Нью-Йорк ; Торонто ; Сідней, 1992. – С. 126–131.
3. *Верхратський І.* Говор батьоків / Іван Верхратський // Збірник філологічної секції Наукового товариства імени Шевченка. – Львів : Накладом друкарні НТШ, 1912. – Т. XV.
4. *Верхратський І.* Про говір галицьких лемків / Іван Верхратський // Збірник філологічної секції Наукового товариства імени Шевченка. – Львів : Накладом друкарні НТШ, 1902. – Т. V.
5. *Возняк М.* Олександр Кониський і перші томи «Записок...» / Михайло Возняк // Записки НТШ. – 1929. – Т. 150. – С. 339–361; Правда. – 1889. – Лютий. – С. 307–308.
6. *Гнатюк В.* Наукове товариство імени Шевченка. З нагоди 50-ліття його заснування (1873–1923) / Володимир Гнатюк. – Львів, 1923. – 15 с.
7. *Гнатюк В.* Наукове товариство імени Шевченка у Львові. З нагоди 50-літньої річниці його заснування (1873–1923) / Володимир Гнатюк // Літ.-наук. вісник. – 1925. – Т. 86. – Кн. 1. – С. 76–86; Кн. 2. – С. 174–181; Кн. 3. – С. 263–272. – Кн. 4. – С. 367–374; Т. 87. – Кн. 5. – С. 72–79; Кн. 6. – С. 169–177; Кн. 7–8. – С. 321–332; Т. 88. – Кн. 10. – С. 175–186; Кн. 11. – С. 272–278.
8. *Гнатюк В. І.* Франко і Наукове товариство імени Шевченка / Володимир Гнатюк // Спогади про Івана Франка [Текст] / упоряд., вступ. стаття, прим. М. І. Гнатюка. – 2-ге вид., доп., перероб. – Львів : Каменяр, 2011. – С. 294–297.
9. *Голубев С.* Киевский митрополит Петр Могила и его сподвижники, опыт исторического исследования / С. Голубев. – К., 1883. – Т. I («Приложения»). – С. 67–145.
10. *Житецкий Г. П.* Неизданные сочинения Иоанна Вышенского / Г. П. Житецкий // Киевская старина. – 1890. – Кн. 6. – С. 111–112 («Приложения»).
11. Записки НТШ. – 1901. – Т. 41. – С. 1–50.
12. Збірник філологічної секції Наукового товариства імени Шевченка / упорядник І. Франко. – Львів : Накладом друкарні НТШ, 1903. – Т. VI («Посмертні писання Митрофана Дикарева з поля фольклору й міфології»).
13. З Наук[ового] товариства ім. Шевченка // Діло. – 1912. – № 255. – 12. XI (30. X). – С. 7.
14. З Наук[ового] товариства ім. Шевченка [«Справоздання». – А. Ф.] // Франко І.: Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах / Іван Франко. Т. 54 [літературознавчі, фольклористичні, етнографічні та публіцистичні праці: 1896–1916]. – К. : Наукова думка, 2011.
15. З Товариства // Записки НТШ. – 1896. – Т. 9. – Кн. 1.
16. Іван Франко: Документи і матеріали. 1856–1965 / Архівне управління при Раді Міністрів УРСР ; упор.: І. Д. Бутич, Я. Р. Дашкевич, О. А. Купчинський, А. Г. Сісецький ; відп. ред. З. Т. Франко. – К. : Наукова думка, 1966.
17. Інститут літератури (ІЛ) ім. Т. Шевченка НАН України. – Від. рукописних фондів і текстології. – Ф. 3. – Спр. 1607.

18. Киевская старина. – 1890. – Т. XXIX. – Кн. 6. – С. 111–112 («Приложения»).
19. Книга протоколів засідань філологічної секції НТШ за 1893–1914 рр. – Львівська національна наукова бібліотека (ЛННБ) ім. В. Стефаника НАН України. – Від. рукописів. – Ф. 1 (Бібліотека Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові). – Оп. 2. – Спр. 42/а.
20. Книга протоколів засідань філологічної секції НТШ за 1914–1916 рр. – Центральний державний історичний архів (ЦДІА) України у Львові. – Ф. 309 (Наукове товариство ім. Т. Шевченка). – Оп. 1. – Спр. 40.
21. Книга протоколів засідань членів правління НТШ за 1893–1902 рр. – ЦДІА України у Львові. – Ф. 309 (Наукове товариство ім. Т. Шевченка). – Оп. 1. – Спр. 33.
22. *Кримський А.* [Рец.] Иоанн Вышенский, его жизнь и сочинения / Агатангел Кримський // Киевская старина. – 1895. – Кн. 9. – С. 211–247; Кн. 10. – С. 1–47.
23. *Кучер Р. В.* Наукове товариство імені Т. Шевченка / Р. В. Кучер. – К. : Наукова думка, 1992.
24. Листи О. Барвінського до І. Франка. – ІЛ ім. Т. Шевченка НАН України. – Від. рукописних фондів і текстології. – Ф. 3. – Спр. 1605. – Арк. 93–95.
25. Львівська національна наукова бібліотека (ЛННБ) ім. В. Стефаника НАН України. – Від. рукописів. – Ф. 1 (Бібліотека Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові). – Оп. 2. – Спр. 42/а.
26. *Микитюк В.* Іван Франко та Омелян Огоновський: мовчання і діалог / Володимир Микитюк. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 188 с. – (Серія «Франкознавчі студії», вип. 1).
27. *Мороз М.* «Збірник філологічної секції Наукового Товариства імені Шевченка» / Мирослав Мороз // Українська літературна енциклопедія. – К.: Українська радянська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1990.
28. Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія / Том І: «А»–«Бібл.» / Укладання НТШ. – Львів, 2012. – 600 с.
29. *Огоновський О.* Іван Франко / Омелян Огоновський / Розділ з “Історії літератури руської” Ом. Огоновського (Част. III. – Відділ III. – С. 915–1072. – Львів, 1891). Текст Ом. Огоновського адаптував В. Микитюк // Микитюк В. Іван Франко та Омелян Огоновський: мовчання і діалог / В. Микитюк. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – С. 97–187. – (Серія «Франкознавчі студії», вип. 1).
30. Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом : у 8 т. / Зібрав і зладив М. Павлик. Т. 1. – Львів, 1901. – 184 с.; Т. 2: (1876–1878). – Чернівці, 1910. – 317 с.; Т. 3: (1879–1881). – Чернівці, 1910. – 519 с.; Т. 4: (1882–1885). – Чернівці, 1910. – 440 с.; Т. 5: (1886–1889). – Чернівці, 1912. – 414 с.; Т. 6: (1890–1891). – Чернівці, 1910. – 288 с.; Т. 7: (1892–1893). – Чернівці, 1911. – 343 с.; Т. 8: (1894–1895). – Чернівці, 1911. – 293 с.
31. Притчата за єднорога и нейният български вариант [Праця І. Франка, подана у перекладі болгарською мовою, назву якої українською мовою слід дослівно «ідентифікувати» як “Притчата за єднорога та її болгарський варіант” – *А. Ф.*] / От Иван Франко в Лвов // Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. – София: Издава Министерството на Народното Просвещение, 1896. – Кн. 13. – С. 570–620.
32. Притчата за єднорога и нейният български вариант. От Иван Франко в Лвов [Анонс І. Франка на власну однойменну розвідку – *А. Ф.*] // Жите і слово. – 1897. – Т. 6. – Кн. 1.
33. Протоколи загальних зборів засідань секцій НТШ у Львові і Києві за 1896–1917 рр. – ЦДІА України у Києві. – Ф. 1235 (Фонд М. Грушевського). – Оп. 1. – Спр. 76.
34. Регулямін НТШ // Статут НТШ. – Львів. – 1892.

35. Рисунок і проби тексту із Крехівського рукопису XVI в. // Записки НТШ. – С. I–XVI; 1896. – Кн. 2. – С. 29–80; 1897. – Кн. 4. – С. 81–134; Кн. 6. – С. 135–202.
36. *Смаль-Стоцький С.* Характеристика літературної діяльності Івана Франка: Ювілейний виклад / Степан Смаль-Стоцький. – Львів : Накл. автора, 1913. – 20 с.
37. *Франко А. Д.* Андрій Франко як науковий дослідник фольклористично-етнографічного доробку Григорія Ількевича, перекладач, креативний співробітник, секретар, помічник, опікун Івана Франка / Андрій Дмитрович Франко // Українське літературознавство : зб. наук. праць. – Львів : Вид-во Львівського національного університету імені Івана Франка, 2012. – Вип. 76. – С. 81–121.
38. *Франко А. Д.* Діяльність Івана Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка / Андрій Дмитрович Франко // Визвольний шлях: Сусп.-політич., наук. та літературн. місячник. – К. ; Лондон : Укр. Вид. Спілка ім. Юрія Липи, 2006. – Річн. 59. – Кн. 7–8 (700–701; лип.-серп.). – С. 74–91.
39. *Франко А. Д.* Іван Франко і мовна комісія Наукового товариства ім. Шевченка / Андрій Дмитрович Франко // Думська площа [Одеса]. – 2003. – № 35 (392). – 12 верес. – С. 8; № 36 (393). – 19 верес.
40. *Франко А. Д.* Іван Франко – керівник філологічної секції Наукового товариства ім. Шевченка / Андрій Дмитрович Франко // Літературознавство. Бібліографія. Інформатика : доповіді та повідомлення III Міжнар. конгресу українців (Харків, 26–29 серп. 1996 р.). – Харків : Око, 1996. – С. 81–86.
41. *Франко А. Д.* Іван Франко – редактор видавничої серії Наукового товариства ім. Т. Шевченка «Українсько-руська бібліотека» / Андрій Дмитрович Франко // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин : матеріали міжнар. наук. конф. (Львів, 25–27 верес. 1996 р.). – Львів : Світ, 1998. – С. 578–585.
42. *Франко А. Д.* Методологічні аспекти моделі джерелознавчої текстологічно-атрибуційної співпраці редакторів видань Шевченкового «Кобзаря» І. Франка (Львів, 1908) та В. Доманицького (Петербург, 1907; 1908) / Андрій Дмитрович Франко // Вісник Львівського університету. – Львів : Вид-во Львів. національного університету імені Івана Франка, 2010. – С. 37–52. – (Серія філологічна. Франкознавство ; вип. 51).
43. *Франко А. Д.* Науково-видавнича діяльність І. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка / Андрій Дмитрович Франко // Дослідження з історії України: Вісник Львівського університету. – Львів, 1993. – С. 44–53. – (Серія історична ; вип. 29).
44. *Франко А. Д.* Науково-організаційна діяльність І. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Шевченка / Андрій Дмитрович Франко // Українське літературознавство: Іван Франко. Статті і матеріали. – Львів : Світ, 1993. – Вип. 58. – С. 121–131.
45. *Франко А. Д.* Науково-організаційна і видавнича діяльність Івана Яковича Франка в Науковому товаристві ім. Т. Г. Шевченка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / Андрій Дмитрович Франко ; НАН України. Інститут історії України. – К., 1995. – 16 с.
46. *Франко А. Д.* Франків «Кобзар» (до сторіччя виходу в світ «Кобзаря» Тараса Шевченка за редакцією Івана Франка) / Андрій Дмитрович Франко // Визвольний шлях: Сусп.-політич., наук. та літературн. місячник. – К. ; Лондон : Укр. Вид. Спілка ім. Юрія Липи, 2008. – Річн. 61. – Кн. 3 (720; липень–вересень). – С. 107–116.
47. *Франко А. І.* Григорій Ількевич як етнограф / Андрій Іванович Франко // Записки НТШ. – 1912. – Т. 109. – С. 91–122; Т. 110. – С. 123–156; Т. 111. – С. 117–139. – (Окремий відбиток. – Львів, 1912).
48. *Франко І.* Апокрифічне євангеліє Псевдо-Матвія і його сліди в українсько-руським письменстві / Іван Франко // Записки НТШ. – Т. 35–36. – С. 1–32.
49. *Франко І.* Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман і його літературна історія / Іван Франко // Записки НТШ. – 1895. – Кн. 4. – С. 1–28.

50. *Франко І.* [Рец.] Збірник філологічної секції Наукового Товариства імени Шевченка: Т. VII. Розвідки Михайла Драгоманова про українську народну словесність і письменство / Зладив М. Павлик. Том. III. У Львові, 1906. З друкарні Наук[ового] тов[ариства] імени Шевченка. Стор. 6 + 362, 8° / Іван Франко // Літ.-наук. вісник. – 1906. – Т. 34. – Кн. 6. – С. 595–596.
51. *Франко І.* [Рец.] Збірник філологічної секції Наукового Товариства імени Шевченка: Т. X. Розвідки Михайла Драгоманова про українську народну словесність і письменство / Зладив М. Павлик. Т. IV. У Львові, 1907. Накладом Наук[ового] тов[ариства] імени Шевченка, велика 8-ка, стор. 4 + 399 + 6 сторін рисунків / Іван Франко // Літ.-наук. вісник. – 1908. – Т. 41. – Кн. 1. – С. 234.
52. *Франко І.* Зібр. творів: У 50 т. / Іван Франко. – К. : Наук. думка, 1976–1986.
53. *Франко І.* З поля нашої науки / Іван Франко // Народ. – 1893. – № 19–20. – С. 224–228; № 21. – С. 251–255.
54. *Франко І.* Иоанн Вышенский (Новые данные для оценки его литературной и общественной деятельности) / Іван Франко // Киевская старина. – 1889. – Кн. 4. – С. 141–151.
55. *Франко І.* Іван Вишенський. Руський писатель XVI віку / Іван Франко // Хлібороб (Коломия). – 1892. – 15 квітня. – С. 59–60; 1 травня. – С. 73–75; 15 січня. – С. 82–83; 1 червня. – С. 89–90.
56. *Франко І.* Іван Вишенський / Іван Франко // 3 днів журби. Поезії Івана Франка. – Львів : Накладом автора, 1900. – С. 73–108.
57. *Франко І.* Іван Вишенський і його твори / Іван Франко. – Львів : Накладом автора, з друкарні народної Войтіха Манецкого під управою В. Годара, 1895. – VII, 536 с. (Серія «Літературно-наукова бібліотека», кн. 21–30).
58. *Франко І.* Карпаторуська література XVII–XVIII віків [з додатками і доповненням. – А. Ф.] / Іван Франко // Записки НТШ. – 1900. – Т. 37. – С. 1–91; Т. 38. – С. 91–161.
59. *Франко І.* Лист до О. С. Маковея від 29 жовтня 1901 р. / Іван Франко // Літературна спадщина: Т. 1: Іван Франко. – К., 1956.
60. *Франко І.* Лист до редактора видавництва «Herders Konversations Lexicon» від 18 січня 1909 р. [публікація М. С. Возняка «Матеріали до життєпису Франка (З додатком двох недрукованих його біографій)»] / Іван Франко // За сто літ. – К. ; Харків : Держ. вид-во України, 1927. – Кн. 1. – С. 172–186.
61. *Франко І.* Передмова / Іван Франко // Писання Осипа Юрія Федьковича. Перше повне і критичне видання. Том перший. Поезії Осипа Юрія Федьковича. Перше повне видання / З перводруків і автографів зібрав, упорядкував і пояснення додав д-р Іван Франко. – Львів, 1902. – С. V–X.
62. *Франко І.* Передмова / Іван Франко // Писання Осипа Юрія Федьковича. Перше повне і критичне видання. Тому третього друга часть. Драматичні переклади Осипа Юрія Федьковича / З автографів уперве видав д-р Іван Франко. – Львів, 1902. – С. V–XIII.
63. *Франко І.* Передмова / Іван Франко // Твори Тараса Шевченка. Кобзар / Виданий під редакцією Івана Франка. – Львів, 1908. – Т. 1 (1838–1847). – С. V–X.
64. *Франко І.* Сочинение Иоанна Вышенского / И. Франко // Киевская старина. – 1889. – Кн. 4. – С. 21–63 (прилож.).
65. *Франко І.* Студії на полі карпаторуського письменства XVII–XVIII вв. / Іван Франко // Записки НТШ. – 1901. – Т. 41. – С. 1–50.
66. *Франко І.* Хмельниччина 1648–1649 років у сучасних віршах [з додатком текстів 42-ох віршів анонімних авторів – А. Ф.] / Іван Франко // Записки НТШ. – 1898. – Т. 23–24. – Кн. 3–4. – С. 1–114.
67. *Франко І.* Южнорусская литература / Іван Франко // Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза и И. А. Ефрона. – СПб., 1904. – Т. 41. – С. 300–325.

68. *Франко Т. І.* «Лис Микита»: критичний розбір поеми Івана Франка / Тарас Іванович Франко // Збірник філологічної секції Наукового товариства імени Шевченка. – Львів: Накладом НТШ, 1937. – Т. 23. – 101 с.
69. Хроніка НТШ. – 1900–1914.
70. *Черемшинський О.* Дружба і співпраця Володимира Гнатюка з Іваном Франком / Остап Черемшинський // Історичні пам'ятки Галичини : матеріали п'ятої наукової краєзнавчої конференції (12 листоп. 2010 р.) / редкол. наук. зб. : В. Голубко (гол. ред.), С. Качараба, Р. Масик (відп. ред.) та ін. – Львів : ВЦ Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка, 2011. – С. 360–368.
71. Beiträge zur Geschichte und Kultur der Ukraine: Ausgewählte deutsche Schriften des revolutionären Demokraten (1882–1915) [I. Franko]. Unter Mitarbeit von O. I. Bilečkyj und I. I. Bass / Hg. und eingeleitet von E. Winter und P. Kirchner. – Berlin, 1963. – 577 s.
72. *Franko I.* Nowe stronnictwo ruskie / Ivan Franko // Kurjer Lwowski. – 1890. – № 289. – 18. X. – S. 1.
73. *Franko I.* Odpowiedź szkaralupników / Ivan Franko // Kurjer Lwowski. – 1892. – № 84. – 26. III. – S. 2–3.
74. *Franko I.* Rozbicie towarzystwa im. Szewczenki / Ivan Franko // Kurjer Lwowski. – 1896. – № 344. – 11. XII. – S. 1–2.
75. *Franko I.* Towarzystwo imienia Szewczenki / Ivan Franko // Kurjer Lwowski. – 1892. – № 78. – 18. III. – S. 2–3.
76. *Franko I.* Walne zgromadzenie «Proświty» / Ivan Franko // Kurjer Lwowski. – 1892. – № 87. – 27. III. – S. 3–4.
77. *Franko I.* Walne zgromadzenie towarzystwa im. Szewczenki / Ivan Franko // Kurjer Lwowski. – 1897. – № 35. – 5. II. – S. 4.

*Стаття надійшла до редакції 09.09.2015
Прийнята до друку 10.10.2015*

IVAN FRANKO AS A FUNCTIONARY, SCHOLARLY PRODUCER, REVIEWER, CREATIVE MODERATOR AND INSPIRER OF A LITERARY DISCOURSE AT THE SESSIONS OF THE NTSH PHILOLOGY SECTION

Andriy FRANKO

*National Academy of Science of Ukraine, Ivan Franko Institute,
Drahomanov Str., 18, Lviv, Ukraine, 79005,
e-mail: andrij.fran@gmail.com*

The author examines Franko's scholarly and organizational activity as a leader, reviewer and moderator of the NTSh philology section.

Keywords: Franko, NTSh philology section, discourse, minutes records.